

Arazi Kullanımı Planlaması Yönünden Karpaz Yarımadası'nın Turizm Alanları

An assesment of in terms of land use planning in the Karpaz Peninsula tourism areas

Kerime Karabacak^{1*}, Ali Özçağlar¹

¹Ankara Üniversitesi, Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi, Coğrafya Bölümü, Ankara.

Öz: Kıbrıs Adası'nda ana kütleden kuzeydoğuya doğru bir işaret parmağı gibi uzanan Karpaz Yarımadası Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nde yer almaktadır. Yarımada, Mesarya Ovası'nın kuzeydoğu kenarından başlayarak doğu ve kuzeydoğuya doğru genel olarak daralarak uzanan ve Zafer Burnu'nda sonlanan alandır. Yarımada'nın sınırları çizilirken doğal sınırların yanında idari sınırlara da dikkat edilmiş, bu doğrultuda alanın batı sınırı ile İskele ilçesinin sınırları örtüştürülmüştür. Yaklaşık 817km² yüzölçümüne sahip olan yarımada Kuzey Kıbrıs'ın önemli tarım ve turizm potansiyeline sahip yerlerinden biridir. Çeşitli turizm faaliyetleri açısından uygun doğal ve kültürel özelliklere sahip olan Yarımada'da, özellikle son dönemlerde artan agro ve eko turizm faaliyetleri ilçe insanı için önemli bir geçim kaynağı durumuna gelmiştir. Ne var ki son yıllarda arazinin bilinçsiz ve aşırı kullanımı, gereken önlemler alınmazsa çalışma alanında geri dönüşü olmayan sorunlara yol açabilir. Bu nedenle bu çalışmada Karpaz Yarımadası'nın mevcut turizm yapısı ve turizm faaliyetleri ortaya çıkarılmış olup turizm potansiyeli ile coğrafi özellikler ilişkilendirilmiş ve sahadaki turizm alanları ile turizm faaliyetlerinin planlanmasına yönelik SWOT analiz yapılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Karpaz Yarımadası, arazi kullanımı, turizm alanları, SWOT analiz, planlama.

Abstract: To the Northeast of Cyprus Island lies the Karpas Peninsula along the borders of the Turkish Republic of Northern Cyprus, in the shape of index finger. The peninsula narrows to eastward to the northeast from the Mesarya Plain and ends at Zafer Cape. Official boundaries were taken into account as well as natural borders during the mapping process of the peninsula and within this framework; western borders and district boundaries of Iskele were overlapped. The Karpaz peninsula has approximately 817km² surface area and is one of the places which have an important agriculture and tourism potential in Northern Cyprus. The peninsula has apt natural and cultural characteristics for various tourism activities. Particularly the recently increasing agro-eco tourism activities have become a significant source of income for the local people. However, unconscious and extreme land use observed in recent years might lead to irreversible problems on the research site if necessary precautions are not taken. For this reason, the study revealed the current tourism structure of the Karpas peninsula and its tourism potential associated with the geographic features and employed SWOT analysis for tourism area and tourism activities planning in the peninsula.

Keywords: Karpas Peninsula, land use, turism areas, SWOT analysis, planning.

---

*İletişim Yazarı: Kerime Karabacak, kkarabacak@ankara.edu.tr

Makale Geliş Tarihi: 20.11.2016

Makale Basıma Uygun Tarihi: 29.11.2016

1.Giriş

Turizm 20. yüzyılın ikinci yarısından itibaren dünyanın önde gelen ekonomik sektörlerinden biri haline gelmiştir. Çünkü bir taraftan insanların turizm talebi her geçen gün artmakta, diğer taraftan da ülkeler, ekonomilerindeki çıkmazları turizm gelirleri ile aşmaya çalışmaktadırlar. Günümüzün kent insanı, düzenli boş zamana sahip oluşunun getirdiği avantajlarla uzun tatillerini değişik mekânlarda geçirmeyi arzu etmekte, bu da turistik mekânların çeşitlenmesini ve geniş alanlar kaplamasını kaçınılmaz kılmaktadır. Öte yandan alansal çeşitlenmeye turizm türlerinin de hızla çoğalması eşlik etmektedir. Turizm, günümüzde ekonomik ve sosyal yönden önemli bir faaliyet haline gelmiştir. Turizmden elde edilen gelir, bu ekonomik sektörün büyümesine bağlı olarak sürekli artmaktadır (Özçağlar;vd., 2006).

Ülke ekonomisine yaptığı katkılardan dolayı bacasız sanayi olarak nitelendirilen turizm, dünyada temel ekonomik faaliyetlerden biri olarak ortaya çıkmış ve her geçen gün turizm yatırımları giderek artmıştır. Özellikle artan kentleşme ve küreselleşme ile birlikte insanlar, hayatın monotonluğundan kurtulmak ve tazelenmek için turizm ve rekreasyon faaliyetlerine yönelmektedir. Buna bağlı olarak teknoloji ve kitle iletişim araçlarının da etkisiyle, yerel değerler önem kazanmaktadır. Turizm denilince akla gelen deniz, kum, güneş olgusunun yer aldığı eski klasik turizm anlayışı günümüzde değişmektedir. İnsanlar kitle turizmi yerine, eko ve agro turizm, kültür turizmi, etnik turizm, doğa turizmi, dağ turizmi, gastronomi ve botanik turizm gibi farklı alanlara yönelmeye başlamıştır. Karpaz Yarımadası, sahip olduğu doğal ve beşeri potansiyel sayesinde günümüzde daha çok talep edilen söz konusu turizm çeşitlerinin çoğuna ev sahipliği yapabilecek konumdadır.

Bir ülkenin veya bir bölgenin turist çekebilme potansiyeli üç şeye bağlıdır. Turizmin temel unsurları veya turizmin arz kaynakları denilen bu üç şey: Çekicilikler, erişim ve konaklamadır. Bunların yeterliliği ve organizasyon, turizmde gelişmenin temellerini oluşturmaktadır (Özgüç, 2003). Sahip olduğu çekicilikler açısından zengin olan Karpaz Yarımadası'nın turizm kaynakları üç bölümde ele alınıp incelenmiştir: Kıyı kaynakları ve turizm amaçlı kullanımı, kırsal ve doğal yaşam alanlarının kullanımı, tarihsel kaynaklar ve kullanımı.

1.1. Araştırmanın Amacı ve Yöntemleri

İnsanoğlu, tarih boyunca doğal ortam ile karşılıklı bir etkileşim içerisinde yer almıştır. İnsanların yaşamlarını sürdürebilmeleri için gerçekleştirdikleri ekonomik faaliyetlere bağlı olarak ortaya çıkan arazi kullanım özellikleri, insan ile doğal ortam arasındaki etkileşimin en somut sonucudur. İnsanların, üzerinde yaşadıkları ve ekonomik faaliyetlerini sürdürdükleri arazi, insan yaşamı açısından çok önemli bir doğal kaynaktır. İnsanların yerleşik hayata geçmesiyle birlikte tarımsal faaliyetler başlamış; giderek kalabalıklaşan dünyada, toprak üzerindeki baskı daha da artmıştır. Küreselleşen dünyada hızlı nüfus artışı yanında insanların bilinçsizce, aşırı bir şekilde doğal kaynakları tüketmesi, azalan hammaddelerin planlı şekilde kullanılması gerektiğini açıkça ortaya koymuştur. Bu noktada ise "arazi kullanımı" büyük önem taşımaktadır. Arazi kullanımı, genel anlamda arazinin hâlihazır tespiti, değer bakımından sınıflandırılması ve kullanma tarzının planlanması şeklinde tanımlanabilir(Gözenç, 1980). İnsan ile doğal ortam arasındaki karşılıklı etkileşimleri, bu etkileşimler sonucunda ortaya çıkan faaliyet ve durumları inceleyen coğrafya, arazi kullanımı ve planlaması konusuna da büyük önem vermektedir. Bu bağlamda, Karpaz Yarımadası'nın mevcut turizm kaynakları ve kullanımının tespit edilmesi, arazi kullanım planlamasına esas teşkil edecek doğal ve beşeri kaynak envanterinin yapılması, ortaya çıkan arazi kullanımı potansiyeli doğrultusunda turizm alanlarının gelişimini etkileyen faktörler ışığında planlamaya yönelik kararlar geliştirilmesi amaçlanmıştır.

Yarımada, iklim özellikleri, doğal, tarihi ve kültürel zenginlikleri ile Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nin önemli tarım ve turizm alanlarından biridir. Ancak, son yıllarda yarımadanın hızlı bir

şekilde turizme açılması, turizme yönelik hizmet alanlarının hızlı artışı, kıyı kullanımı, bitki örtüsünün tahribi, yetenek sınıflarına uygun olmayan arazi kullanımı gibi pek çok sorunu da beraberinde getirmiştir. Bu nedenle, Karpaz Yarımadası'nda turizm yönünden arazi kullanımına yönelik sorunların belirlenmesi, arazi kullanımı tiplerine göre inceleme yapılması ve kalkınmanın sağlanabilmesine yönelik planlama önerileri geliştirilmesi oldukça büyük bir öneme sahip olmuştur.

Çalışmanın amacına bağlı olarak karma yöntem yaklaşımı benimsenmiş ve uygulanmıştır. Karma yöntem araştırmaları, araştırmacının bir çalışma veya birbirini izleyen çalışmalar içerisinde nitel ve nicel yöntem, yaklaşım ve kavramları birleştirmesi olarak tanımlanır (Tashakkori ve Teddlie, 1998; Creswell, 2003; Johnson ve Onwuegbuzie, 2004; Baki ve Gökçek, 2012). Karma yöntem araştırmaları tek bir çalışma veya çoklu araştırmalar içerisinde, nicel ve nitel verilerin toplanmasını ve analiz edilmesini kapsamaktadır (Creswell, 2006). Bu bağlamda ilk olarak çalışma alanı ile ilgili nitel ve nicel veriler toplanmıştır:

- Çalışma alanı ile ilgili literatür taraması yapılmış, alan ve saha ile ilgili önceki araştırmalar incelenmiştir.
- Çeşitli kamu kuruluşlarından ve özel kuruluşlardan alan ile ilgili istatistikî veriler toplanmıştır.
- İlgili kamu ve özel kurumlar ile sorunları belirlemeye yönelik görüşmeler yapılmıştır.
- Yarımada da yaşayan nüfusun sorunlarının belirlenmesi amacıyla yöre halkı ile görüşmeler yapılmış, muhtarlara anket uygulanmıştır. KKTC'nde muhtarlık ek iş olarak yapıldığı için tüm muhtarlara erişilememiş, bu nedenle 20 tanesi ile görüşülmüş ve anket uygulanmıştır. Yöre halkından da yaklaşık 100 kişi ile görüşülmüştür.

İkinci aşamada elde edilen nitel ve nicel verilerin arazideki uygunluğunu tespit etmek ve doğal ortam ile ilişkilendirme yaparak planlama önerileri geliştirmek amacıyla farklı dönemlerde arazi gözlemleri yapılmıştır.

Üçüncü aşama olarak, araştırma alanına ait kaynakların veri tabanı oluşturulmuş ve Coğrafi Bilgi Sistemleri yardımıyla temel haritalar üretilmiş, elde edilen diğer veriler ile ilişkilendirilmiştir.

Son aşamada ise, istatistikî veriler, anket, görüşmeler, arazi gözlemleri ve yapılan analizler sonucu mevcut turizm yapısı ve sorunları belirlenmiş, bu problemlerin giderilmesi amacıyla planlama kararları geliştirilmiştir. Planlama kararlarının geliştirilmesinde ise SWOT analiz uygulanmıştır.

1.2. Araştırma Alanının Yeri ve Sınırları

Çalışma alanı olarak belirlenen ve ana kütlede kuzeydoğuya doğru bir işaret parmağı gibi uzanan Karpaz Yarımadası, Mesarya Ovası'nın kuzeydoğu kenarından başlayarak doğu ve kuzeydoğuya doğru genel olarak daralarak uzanan ve Zafer Burnu'nda sonlanan alandır. Bu alan, yaklaşık olarak 80 km uzunluğa ve genel olarak 5-15km genişliğe sahiptir (Şekil 1). Yarımada'nın sınırları çizilirken doğal sınırların yanında idari sınırlara da dikkat edilmiştir. Çalışma için elde edilen verilerin daha verimli bir şekilde değerlendirilmesi açısından yarımada'nın batı sınırı ile İskele ilçesinin sınırları örtüştürülmüştür. Bu doğrultuda yaklaşık 817km²'lik alan kaplayan ilçe, Gazi Mağusa'ya bağlı bir bucak iken 1 Haziran 1998 tarihli Mülki Yönetim ve Bölümleri Yasası ile ilçe statüsü kazanmış ve bugün İskele bucağı, Mehmetçik bucağı ve Yenierenköy bucağı olmak üzere 3 bucak ve toplamda 43 yerleşim biriminden oluşmuştur (Şekil 1, Çizelge 1).

Çizelge 1. İskele İlçesinin idari bölünüşü.

İskele İlçesi				
Bucaklar	İskele Bucağı	Mehmetçik Bucağı	Yenierenköy Bucağı	
Kasaba Yerleşmeleri	İskele	Büyükkonuk	Dipkarpaz	
	Ağıllar	Bafra	Adaçay	
	Altınova	Balalan	Avtepe	
	Ardahan	Çayırova	Boltaşlı	
	Aygün	Kilitkaya	Derince	
	Boğaziçi	Kumyalı	Esenköy	
	Ergazi	Pamuklu	Gelincik	
	Kalecik	Sazlıköy	Kaleburnu	
	Köy Yerleşmeleri	Kaplıca	Tuzluca	Kuruova
		Kurtuluş	Yedikonuk	Sipahi
		Kuzucuk	Zeybekköy	Taşlıca
		Mersinlik		Yeşilköy
		Ötüken		Ziyamet
		Sınırüstü		
Topcuköy				
Turnalar				
Yarköy				

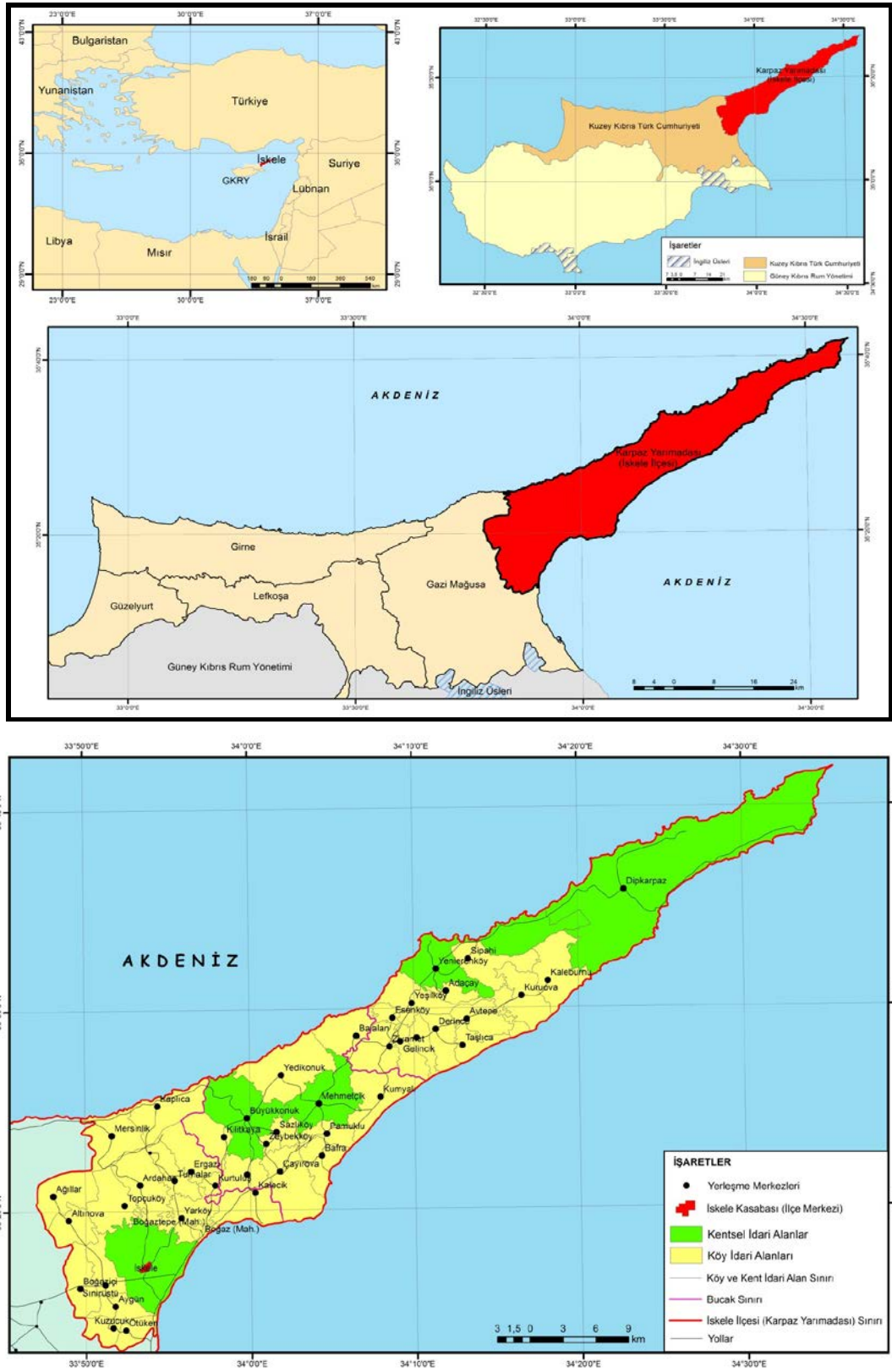
2. Bulgular

Karpaz Yarımadası sahip olduğu çekicilikler açısından zengindir. Klimatik kaynaklar, kıyı kaynakları ve deniz bu zenginlikler arasında sayılabilir. Yarımada'da Akdeniz ikliminin hâkim olması deniz turizminin gelişmesini ve turizm faaliyetlerinin uzun bir süre boyunca yapılmasını sağlamaktadır. Manzara ve doğal yaşam kaynakları, tarihsel kaynaklar, kültürel ve insan yapısı kaynaklar ise Yarımada'nın sahip olduğu diğer çekiciliklerdir. Sözü edilen çekiciliklere bağlı olarak bu kaynakların nitelikleri ve kullanımı tek tek ele alınacaktır.

2.1. Kıyı Kaynakları ve Turizm Amaçlı Kullanımı

Kıyıları; yüzmeye, dalma, balık tutma, yatçılık, su sporları, manzara seyri gibi pek çok aktif ve pasif olarak yapılabilecek olan rekreasyon faaliyetlerinin gerçekleştiği mekanlardır. Kıyıları olan taleplere bağlı olarak kıyı çevrelerinde pek çok turizm ve sayfiye alanı ortaya çıkmıştır. Bu alanların bazıları var olan köylerin turizm alanına dönmesiyle bazıları ise planlı bir şekilde boş kıyılarda turizm alanlarının oluşturulmasıyla gerçekleşmektedir. Çalışma alanında her iki türün de örnekleri bulunmaktadır. Örneğin Yenierenköy kasabasının yönetsel alanında yer alan plaj ve konaklama tesisleri Yenierenköy balıkçı kasabasının varlığına bağlı olarak kurulmaya başlanmıştır. Öte yandan Bafra'da gerçekleştirilmeye başlanan "Bafra Turizm Bölgesi" ise planlı bir şekilde yapılmış bir projedir.

Çalışma alanının bir Yarımada oluşu kıyı uzunluğunun çok fazla olmasına neden olmuştur. Kıyıları boyunca pek çok doğal plaj alanına sahip olmakla birlikte yer şekilleri özelliklerine bağlı olarak özellikle güney sahillerindeki doğal plajların sayısı ve uzunluğu daha fazladır. Yarımada'daki plajların, ülkedeki diğer plajlara nazaran daha temiz, bozulmamış, kumlu ve uzun plaj alanlarından oluştuğu görülmektedir. Yarımada'nın kuzey sahilinde yer şekillerine bağlı olarak kayalık bir sahile yayılmış yaklaşık on tane kumlu veya çakıllı plaj alanı mevcuttur. Kuzey sahildeki plajların çoğu kısa ve küçük koylar halindedir. Bu bölgede konaklama tesisi barındıran plaj alanları batıdan doğuya doğru sırasıyla Kaplıca, Yenierenköy ve Ayios Philion plajlarıdır. Kaplıca köyü sınırlarındaki Kaplıca plaj alanında son yıllarda kapasitesi artırılan üç yıldızlı bir konaklama tesisi yer almaktadır. Ayrıca plaj alanında karavan ve çadırlarda da konaklama imkânı sağlayan bir kamp alanı yer almaktadır (Foto 1). Kumlardan oluşan plaj alanı aynı zamanda caretta caretta yumurtlama sahalarından biridir.

Şekil 1. Çalışma alanının yeri ve sınırları

Foto 1. Kaplıca plajında yer alan konaklama tesisi ve kamp alanı

Yenierenköy kasabasında yer alan Yenierenköy halk plajı da Kaplıca plajı gibi kumlu bir plaj olup karavan park alanı ve kamp sahası içermektedir. Özellikle kasabada yaşayanlar ile çevre köylerdeki yöre halkının tercih ettiği bir plaj alanıdır. Dipkarpaz yönetsel alanında bulunan adını Ayios Philon kilisesinden alan plaj alanında ise 18 yatak kapasiteli bir pansiyon yer almaktadır. Ayios Philon plajı kuzey sahildeki en önemli kumul alanı olan Ronnas koyuna yakındır. Ronnas koyu, Dipkarpaz yönetsel alanında bulunan, yaklaşık 3 km uzunluğunda, beyaz kumlardan oluşan, kaplumbağaların yumurtlama sahası olan bir plaj alanıdır. Ronnas Koyu'nun tüm Akdeniz bölgesinde yeşil kaplumbağalar için en önemli 3. yumurtlama alanı olduğu bilinmektedir (Kasperek, Godly, ve Broderick, 2001) . Ronnas Koyu, bölgedeki flora ve fauna özelliklerine dayanılarak Karpaz Özel Çevre Koruma Bölgesi (ÖÇKB) kapsamında koruma altına alınmış ve NATURA 2000² kapsamında da koruma altına alınmak üzere önerilmiştir.

Yarımada'da hâkim rüzgârlara daha az maruz kalan güney sahilindeki plajlar daha kumlu ve uzundur. Batıda İskele ilçe sınırından başlayarak Boğaz mahallesinin yerleşim alanına kadar devam eden hat boyunca yaklaşık 11 km uzunluğunda tek plaj hattı uzanmaktadır. Buradaki plaj alanında çeşitli işletmeler, oteller yer almaktadır. Özellikle yerli turistler sıklıkla bu plaj alanlarını tercih etmektedir. Boğaz mahallesinden sonra ise irili ufaklı pek çok plaj alanı bulunmaktadır. Bunlar arasında Pamuklu köyünde yaklaşık 5 km ve Kumyalı köyünde yaklaşık 4 km uzunluğuna sahip plajlar yer almaktadır. Kaleburnu ile Dipkarpaz yönetsel alanları arasında yer alan yaklaşık 8 km uzunluğa sahip plaj alanı ise Güney Karpaz Sahilleri ÖÇKB olarak ilan edilmiştir. Sahip olduğu flora ve fauna varlığına bağlı olarak söz konusu saha NATURA 2000 kapsamında koruma altına alınması için önerilen bir diğer sahadır. Bu plaj alanından sonra ülkenin en önemli ve en ünlü plaj alanı olan Altın kum yer almaktadır. Altın kum plajı yaklaşık 4 km uzunluğunda, adından da anlaşılacağı üzere altın rengi kumlardan ve berrak sulardan oluşan bir plaj alanıdır (Foto 2). Bu saha ise Karpaz ÖÇKB kapsamında yer almaktadır. Plaj alanı kaplumbağaların en önemli yumurtlama sahalarındandır. Bölgenin koruma altında olmasından dolayı kıyıda tesis olmamasına rağmen, kıyının yaklaşık 100 m gerisinde, son yıllarda sayıları artan restoran ve konaklama tesisleri bulunmaktadır (Foto 3). Gerek yerli gerekse yabancı turistlerin gözdesi durumundaki plaj alanı yazın çok sayıda turisti ağırlamaktadır. Bu durum da plaj alanındaki baskıyı artırmakta, çevre kirliliğine neden olmaktadır.

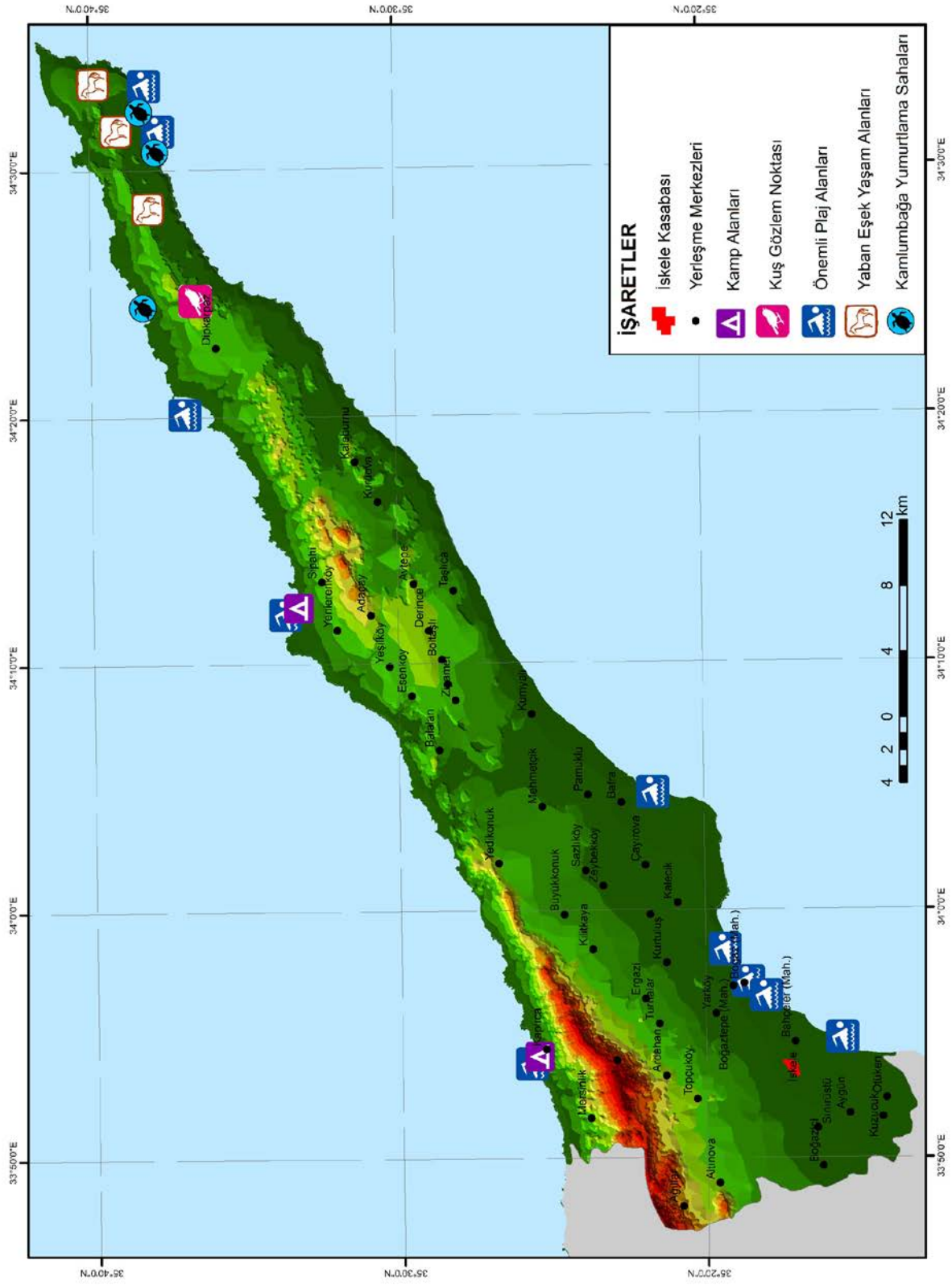
Foto 2. Dipkarpaz yönetsel alanının güneyinde yer alan Altın Kum plajı

Foto 3. Altın Kum plajında yer alan tesisler (doğuya Zafer burnuna doğru bakış)

Artan talebe bağlı olarak 2013 yılında var olan konaklama tesislerine yeni bungalovlar, çadır alanları eklenmiş ve 2014 yazında turistlerin kullanımına açılmıştır. Fotoğraflarda görülen plajın gerisindeki makilik alanın ardında kalan tesisler doğuya doğru makilikleri takip edecek şekilde artış göstermiştir. Sözü edilen plaj sahaları dışında pek çok küçük plajlar da çalışma alanında bulunmaktadır.

Yarımada içerisinde aslında kıyısız/modern kitle turizmi ve kırsal/eko/yeşil turizm modeli olmak üzere çift odaklı bir turizm mevcuttur. Kıyı denilince akla gelen deniz turizmi kitle turizmini ortaya çıkarmakta ve bu da daha geniş kapasiteli konaklama tesislerinin yapılmasına neden olmaktadır. Bu noktada çalışma alanında bulunan kitle turizm bölgelerine değinmek yerinde olacaktır. Özellikle Bafra ve İskele-Boğaz mevkinde konaklama tesisleri yoğunlaşmaktadır. Ayrıca Yenierenköy kasabası çevresinde de küçük oteller bulunmaktadır. Gerek KKTC'nin gerekse Yarımada'nın ilk turizm bölgelerinden biri olan Boğaz turizm bölgesi, Yarımada'nın güneybatı sahilinde yer almaktadır. Buradaki oteller daha eski yapılar olup yeni yapılan otellerle rekabet şansı düşüktür. Yanlış yapılan yatırımlar; düzensiz ve yoğun konut, tatil köyü inşaatları nedeniyle bölge eskisi kadar rağbet görmemektedir. Söz konusu alanda küçük bir balıkçı limanı ve çok sayıda balıkçı restoranı bulunmaktadır.

Şekil 2. Karpaz Yarımadası'ndaki önemli plaj, kamp ve fauna alanlarının dağılışı

Bafra turizm bölgesi ise Mehmetçik bucağında yer alan Bafra köyü sınırları içerisinde, Mehmetçik halk plajının bulunduğu sahada, Yarımada'da turizmin kalkınması amacıyla öncelikli alan olarak tasarlanmıştır (Foto 4-5). Bölge, YAGA³ koordinasyonu altında sıkı planlama ve gelişme düzenlemelerine tabidir. Bölgede deniz turizmine yönelik olarak modern, yatak kapasitesi yüksek olan, yüksek standartlarda konsept oteller planlanmaktadır. Ayrıca hedef kitle olarak harcama düzeyi yüksek olan turistler hedeflenmekte olup bölgeye bir de golf sahası yapılması planlanmaktadır. 2012'ye kadar dört otel ve 15000 yatak kapasitesine ulaşmanın hedeflendiği projede, bugün sadece iki otel hizmete açılmıştır: Kaya Artemis ve Nuhun Gemisi. Söz konusu oteller Artemis Tapınağı ve Nuhun Gemisi şeklinde inşa edilerek farklı tarzlar yaratılmaya çalışılmıştır. Ayrıca bölgenin tam anlamıyla hizmete geçmesiyle yöre halkı için 5000 kişilik istihdam olanağı sağlaması öngörülmektedir. Bölgedeki inşaatlar sırasında yöre halkı için iş sahaları açılmış olup otellerin hizmete girmesiyle genç nüfus için de iş olanakları doğmuştur.

Foto 4 ve 5. Bafra Turizm Bölgesi'ndeki Oteller

Kitle turizmi kapsamında çalışma alanındaki üçüncü turizm bölgesi ise Yenierenköy kasabasında yapılan ve 2013 yılında hizmete açılan Marina bölgesidir (Foto 6). Marina yaklaşık 300 tekne barındırma kapasitesine sahiptir. Marinaya ek olarak, projede, toplam 2,000 yatak kapasiteli tatil köyü ve iki resort otel bulunmaktadır. Ayrıca marina alanında plaj alanı, restoran ve bar, çeşitli aktivitelerin yapılacağı alanlar mevcuttur. Yenierenköy kasabasında liman projesinden önce ise yapılmış olan küçük otel ve pansiyonlar da bulunmaktadır.

Foto 6. Yenierenköy kasabasında yapılan Karpaz marina projesi.

2.2. Kırsal ve Doğal Yaşam Kaynaklarının Kullanımı

Daha çok, kırsal alanlarla özdeşleşen manzara ve doğal kaynakları ziyaret etmek isteyenler, kıyı turizmüne yönelenlerden daha karmaşık ve çeşitli güdülerle hareket ederler. Dünyanın doğal harikalarını görme arzusu ise bu güdülerin başında gelir. Büyük şelaleler, volkanik özellikler, mağara ve kaya formasyonları gibi jeolojik şekiller bunlar arasında yer almaktadır. İkinci olarak, insanlar kırsal alanları kırsal mekan gerektiren bir rekreasyon faaliyetini sürdürebilmek için kullanmak isteyebilirler (yelkenli, atıcılık, dağa tırmanma, ata binme, yürüyüş, vb.). Üçüncü olarak, bir tur halindeki turizm yolculuklarında bölgenin kırsal manzaralarını ve yerleşmelerini görmek de çekiciliği artıracaktır. Dördüncü olarak, şehirselleşmenin baskısından kurtulup şehir dışı bir yaşam tarzını denemek de istenebilir. Son olarak da, yalnızca zevk için etrafı seyretmek amacıyla da kırsal alanda bulunmak istenebilir (Özgüç, 2003).

Karpaz Yarımadası, büyük şehirselleşmeleri içermemekle birlikte, kırsal alanda dağılmış, yüksek yoğunluklar göstermeyen, çiftlikler, köyler, küçük kasabalar gibi yerleşmelerden oluşmaktadır. Çalışma alanındaki bu alanlar iklim koşulları, doğal özellikleri, manzara güzellikleri ve kırsal yaşam tarzı bakımından çekici unsurlar içermektedir. Ayrıca sahip olduğu geleneksel tarım da kendine özgü bir kültürel coğrafi görünüm ve yaşam tarzı yarattığından dolayı tarım ile turizm arasında da önemli bir ilişki bulunmaktadır.

Kırsal turizm çok çeşitli turizm faaliyetlerini içine almaktadır. Karpaz Yarımadası bu faaliyetlerin gerçekleşmesi için gerekli olan kaynaklar açısından zengindir. Bunlar arasında su sporları kaynakları, kampçılık alanları, kırsal alanda tur yapmak isteyenler için köy veya kasabalarda gezi yapma olanakları, yürüyüş parkurları, kuş ve yeşil kaplumbağaların yumurtlama dönemlerini gözetleme, yaban hayatı tanıma ve çiftlik tatili yapma olanakları yer almaktadır. Kırsal tatil ya da çiftlik tatili genellikle şehirli nüfusun kırsal kesimlere doğru yaptığı bir faaliyet olup yukarıda bahsedilen etkinliklerin yapılmasına olanak sağladığı gibi ek olarak tarım-turizm ilişkisi sayesinde bahçe işleri ve yemek pişirme kursları gibi faaliyetleri de kapsamaktadır (Özgüç, 2003). Çalışma alanındaki gibi kırsal alanların şehirselleşen merkezlerden uzak oluşu, az nüfus barındırmaları, bazı alanlarda tarım topraklarının verimsiz oluşu ve elde edilen gelirin düşüklüğü birçok toplumsal ve ekonomik sorunu da beraberinde getirmektedir. Düşük gelir, bölge dışına göç, nüfusun yaşlanması, işsizlik bu sorunların başında gelmektedir. Yaşanan göçler ulaşım, eğitim, sağlık gibi hizmetlerin pahalılaşmasına ve azalmasına neden olmaktadır. Bu tip alanlarda ise tarıma alternatif olarak turizmin geliştirilmesi önerilmektedir. Bu sayede, bölgede yaratılacak olan gelir ve istihdam olanakları ile ekonominin canlanması sağlanmaktadır. Birçok yerde deniz manzarasına ve bozulmamış doğal hayata sahip olan Yarımada bu çekicilikleri ile son yıllarda doğa turizmi ve/veya ekoturizm alanında gelişme göstermiştir. Yarımada'ya yayılan ve yerel ekonomiye etkisi daha önemli olan kırsal ve ekoturizm modeli köy pansiyonculuğunu, kamp alanlarını, misafirhaneler ve bungalovlar gibi daha düşük kapasiteli konaklama alanlarını içermektedir. Eko turizm faaliyetlerinin gelişmesine çalışma alanının flora ve fauna özellikleri, koruma bölgeleri ve milli park alanı, köy pansiyonculuğu katkı sağlamaktadır.

2.2.1. Ekoturizm Bakımından Yarımada'nın Flora ve Fauna Özellikleri

Girne Sıradağları, KKTC'de endemik bitki türlerinin en yaygın olduğu alandır. Bu dağların devamında uzanan Yarımada, zengin flora yelpazesine sahiptir. Özellikle Yarımada içerisindeki Karpaz ÖÇKB ve Güney Karpaz Sahilleri ÖÇKB sınırları içerisinde önemli endemik ve koruma altındaki bitki türleri bulunmaktadır. Karpaz Milli Park sınırları ise neredeyse Karpaz ÖÇKB sınırları ile örtüşmektedir. Önemli endemik türlerin bulunduğu bir diğer saha ise Kantara Dağları'dır. Ülkedeki flora ve fauna varlığının korunması için 2012 yılında Çevre Yasasında "Flora, Fauna ve Yaban Kuşlarının Korunması Tüzüğü" çıkarılmıştır.

Yarımada'da belirtilen bölgelere özgü 22 tür ve az rastlanan birçok bitki bulunmaktadır (Gündüz, 2001; Viney, 1994). Yarımada flora bakımından zengin olmasına rağmen bu alana özel ilgisi olan turistler dışında, bitki gözlemciliği amaçlı faaliyetler oldukça azdır. Bu durum üzerindeki en önemli etken tanıtım ve bilgilendirme eksikliğidir. Alan içerisinde bitkilerle ilgili herhangi bir uyarı ve tanıtım yoktur. Bazı turizm ofislerindeki broşürlerde ve internet sitelerinde ülkedeki endemik bitki türleri hakkında kısa bilgiler verilmektedir. Ancak bu bitkilerin buldukları bölgeler, ne zaman çiçek açtıkları, en iyi hangi dönemlerde gözlem yapılabileceği ve yürüyüş parkurları hakkında bilgiler bulunmamaktadır. Bu nedenle öncelikle yürüyüş parkurları düzenlenebilir. Yarımada'da biri Büyükkonuk, diğeri ise Dipkarpaz'da olmak üzere iki parkur yer almaktadır. Var olan bu parkurlara nasıl gidileceği hakkında gerekli tanıtım yapılmalı ve uyarıcı tabelalar konulmalıdır. Söz konusu bitkilerin çiçek açma dönemlerinde yürüyüş turları düzenlenerek bu bitkiler gözlenebilir. Ayrıca gerek farkındalık yaratmak gerekse bu türlerin korunması amacıyla buldukları sahalara bilgilendirici yazılar konulmalıdır.

Çalışma alanında farklı hayvan türleri de yer almaktadır. Akdeniz havzasındaki yeşil (cheloniamydas) ve adi (caretta caretta) deniz kaplumbağaları için Yarımada'da yer alan ÖÇKB'ler önemli yuvalama alanlarıdır ve birçok turist onların yuvalama ve yumurtlamalarını gözlemlemek için bölgeye gelmektedir. Deniz kaplumbağalarının gözleme dönemi için en uygun zaman aralığı mayısın ikinci haftasından ekim başına kadar olan süredir. Sabahın erken saatlerinde veya geceleri yumurtlamak için kumsallara çıkarlar. Yumurtalarını bıraktıkları alanlar işaretlenmekte, yumurtladığı tarih tutulmakta ve koruma altına alınmaktadır (Foto 7). Ancak önemli yumurtlama alanı olan Altın kum sahilindeki baskının her yıl hızla artması büyük bir tehlike arz etmektedir. Gerek yumurtlama alanlarını korumak gerekse sahili temiz tutmak her geçen gün giderek zorlaşacaktır.

Foto 7. Altın Kum plajındaki yeşil kaplumbağaların yumurtlama alanı

Ayrıca, nadir görülen foklar (*monachus monachus*) da Karpaz mağaralarını dinlenmek ve yavrulamak için kullanırlar. Fokları gözlemlemek için scuba-diving yapılmaktadır. Sonbahar ve kış ayları fok gözlemciliği için uygun dönemleri kapsamaktadır. Çok sayıda yarasa da Yarımada'nın sık görülen özel habitatlarından. Yarasa gözlemciliği yapmak isteyenler için yaz dönemi uygundur. Kıbrıs'ta bulunan 386 kuş türünün büyük bir bölümü de, özellikle, 2 Kıbrıs endemik türü, Kıbrıs Benekli Kuyrukkakan (*Oenanthe cipriaca*) ve Ötleğen Kuşu (*sylvia melanothorax*) ÖÇKB'lerde gözlemlenebilir. Ayrıca Kantara Dağları'nın içerisinde yer aldığı Beşparmak Sıra Dağları Öneri ÖÇKB'sinde ise önemli üreyen kuş türleri ve bazı endemik ve nadir görülen kelebek türleri bulunmaktadır. İlkbahar ve yaz döneminde kelebekleri izlemek mümkündür.

Kıbrıs iki ana Avrupa kuş göç yolu üzerinde yer almaktadır. Bu durum birçok kuşun göçleri sırasında üreme ya da kışı geçirmek için adaya uğramalarına neden olmaktadır. Karpaz bölgesindeki en önemli göç alanı adanın doğu ucunda yer alan ve aynı zamanda iki nadir tür olan Tepeli Karabatak

(phalacrocorax aristotelis desmarestii) ve Ada Martısı'nın (larus audouinii) da yuva yapma alanı olan Klidhes Adaları'dır. Özellikle ilkbahar ve sonbahar döneminde binlerce kuş için Yarımada önemli bir göç koridoru durumundadır (Karpaz Özel Çevre Koruma Bölgesi Yönetim Planı 2010). Bu nedenle bu dönemlerde kuşların yarımadadaki yaşam alanlarının, yuvalarının korunması gerekmektedir. Söz konusu dönemlerde kuş gözlemciliği için organizasyonlar düzenlenerek turizm faaliyetleri gerçekleştirilebilir.

2.2.2. Koruma Bölgeleri ve Karpaz Milli Parkı

Koruma bölgeleri içerisinde "Özel Çevre Koruma Bölgeleri" yer almaktadır. Önemli biyolojik çeşitliliğe ve ulusal, bölgesel veya uluslararası ekolojik öneme sahip, nesli tükenmekte olan, nadir görülen, endemik veya uluslararası öneme sahip, tarihi ağaçlar da dahil habitat türleri, flora ve/veya fauna türleri içeren karasal alanlar, sulak alanlar, su kütleleri veya deniz alanlarını koruma altına almak için belirlenen özel alanlar, mağaralar, fosil yatakları, kumullar ve deniz oluşumları da dahil doğal yollarla oluşan, nadir bulunduğu için veya estetik veya kültürel nedenlerle önemli olan, doğal yollarla oluşmuş olan yapılar, statik, ekolojik, rekreasyon amaçlı, kültürel değerler ve geleneksel yaşam açısından ayırt edici özellik sahibi olan ve bu özelliklerinden dolayı korunması gereken, insanlar ve doğa arasındaki etkileşimin bir neticesi olarak ortaya çıkan kara ve/veya deniz alanları Özel Çevre Koruma Bölgeleri olarak belirlenir ve Bakanlığın önerisi üzerine Bakanlar Kurulu tarafından ilan edilir (18/2012 Sayılı Çevre Yasası, 2012). Diğer bir ifadeyle dünya veya ülke ölçeğinde ekolojik önem taşıyan ve/veya çevre kirlenmelerine ve/veya bozulmalarına duyarlı olan bölgeleri, ülkenin doğal zenginliklerinin ve özel bazı yörelerinde mevcut ekolojik dengenin korunması ve/veya gelecek nesillere bozulmadan aktarılması amacıyla Özel Çevre Koruma Bölgeleri belirlenip ilan edilir.

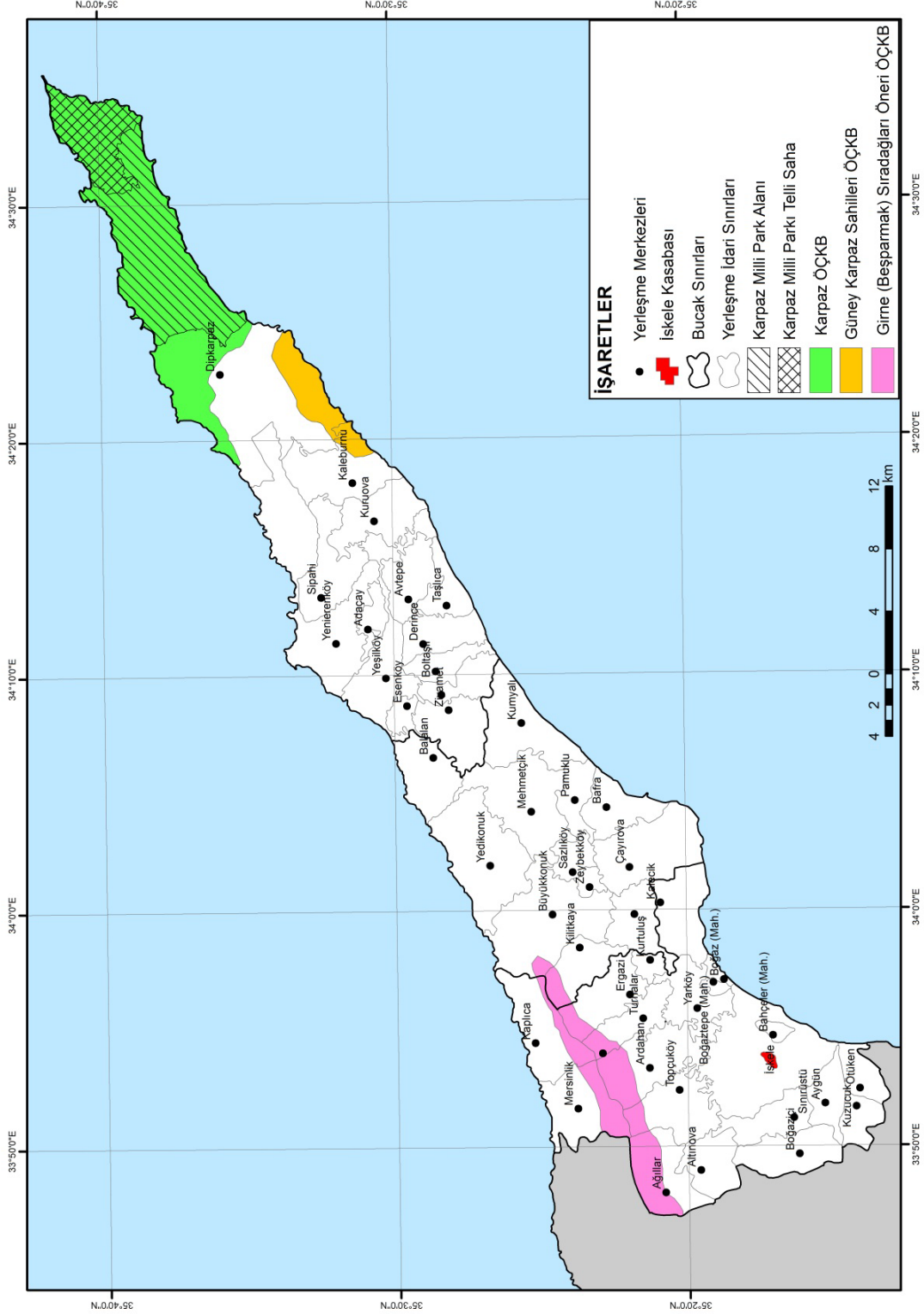
Karpaz Yarımadası içerisinde Karpaz ÖÇKB ve Güney Karpaz ÖÇKB olmak üzere 2 tane ÖÇKB yer almaktadır. Ayrıca Yarımada'nın batı bölümündeki Kantara Dağları'nı içine alan Beşparmak Sıradağları ÖÇKB önerisi hazırlanmış ancak henüz kabul edilmemiştir (Şekil 3).

Karpaz ÖÇKB, Bakanlar kurulu tarafından Kıbrıs'ın kuzeyinde, önemli doğal bir kaynak olarak 18/2012 sayılı çevre yasası kapsamında ilan edilen ve Özel Çevre Koruma Bölgeleri biyolojik çeşitlilik ağı içinde yer alan bir sahadır. Ayrıca, bu alan Ormancılık Yasası'na göre 'Ulusal Park' ve Eski Eserler Yasası'na göre de 'Arkeolojik SİT Alanı' olarak kabul edilmiştir. AB mevzuatına göre de bu bölge potansiyel NATURA 2000 niteliklerini taşımaktadır.

Karpaz ÖÇKB, Yarımada'nın uç noktasında bulunan, hem kuzey hem de güney sahillerini içine alan 9,645 hektarlık toprak ve 9,485 hektar deniz alanını kapsayan bir sahadır. Bölge toplamda 19,130 hektarlık koruma alanından ve 72,2 km sahil boyundan oluşmaktadır. Koruma bölgesi tepelik alanlardan, dere yataklarından, düz ovalardan, kumul alanlarından meydana gelmektedir. Bölgenin sınırları kuzeybatıda, Dipkarpaz kasabasından önce, kuzey sahilde yer alan Ronnas Plajı'ndan başlar. Buradan kuzey sahil boyunca Ay Philon Plajı'na oradan da adanın en ucundaki Zafer Burnu'na kadar iç kısımdaki araziye de kapsayacak şekilde uzanmaktadır. Güney kısımda ise doğudaki Zafer Burnu'ndan batı-güneybatıya doğru Dipkarpaz kasabasının yerleşim alanının başladığı alana kadar olan bölgeyi içine alır. Bölgenin batı sınırı kabaca Dipkarpaz kasabasının yerleşim alanının bittiği yerden sonra başlamaktadır. Diğer bir ifadeyle kasaba yerleşme alanı bittikten sonra kuzey ve güneyde belirtilen sınırlar birleşerek koruma alanını meydana getirmektedir.

Bölgenin ÖÇKB ilan edilmesinin temel nedenlerinden biri hem ulusal hem de uluslararası önem taşıyan deniz kaplumbağaları yuvalarının bölgede olmasıdır. Gerek yeşil kaplumbağa (cheloniamydas) gerekse caretta caretta'ların çok sayıda yuvaları bölgenin çeşitli sahillerinde, özellikle Ronnas, Ay Philon ve Altın kumsal plajlarında, bulunmaktadır. Deniz kaplumbağalarının yanı sıra bölgede, fok balıkları da (monachus monachus) kaydedilmiştir. Aynı zamanda bölgedeki diğer önemli üreme kolonisi de audouin martılarıdır (larus audouinii). Bu önemli hayvan türlerine ek olarak; bölgede nadir

bulunan, Kıbrıs'a özgü bazı bitkiler de yaşamaktadır (Karpaz Özel Çevre Koruma Bölgesi Yönetim Planı 2010).

Şekil 2. Karpaz Yarımadası'ndaki milli park alanı ve özel çevre koruma bölgelerinin dağılışı

Dipkarpaz çevresi, adanın diğer bölgelerinin aksine, doğal güzelliklerini, özelliklerini yapılaşma, sanayileşme gibi dış etkenlerden soyutlamayı başarmış ve hemen hemen el değmemiş olarak kalmıştır. Ancak, bazı habitatlara tarımsal faaliyetlerden ve özellikle son dönemlerde artan bölgedeki turistik gelişimlerden dolayı zarar verilmiştir.

Bölgede yapılan ekoturizm faaliyetleri Dipkarpaz kasabasındaki temel geçim kaynağı olan tarım ve hayvancılıktan sonra en önemli gelir kaynağıdır. Kasabada ekoturizm faaliyetleri için yapılmış 10 tane köy pansiyonu yer almaktadır. Ayrıca koruma bölgesinin içerisinde de, yapılaşmanın yasak olmasına rağmen, konaklama tesislerine ve restoranlara rastlanmaktadır. Güneyde yer alan Altın kum sahilinde, kuzeyde Ay Philon plajında konaklama yerleri, kuzeydeki Ronnas Plajı yakınlarında piknik alanı, Manastır çevresinde ise belirli dönemlerde, genellikle hediyelik eşya, Lefkara işi gibi el sanatları satışının yapıldığı bir açık pazar bulunmaktadır (Foto 8).

Foto 8. Apostolos Andreas Manastırı yanında kurulan açık Pazar

Ayrıca koruma bölgesi içerisinde antik yerleşim yerleri bulunmaktadır. Bu antik bölgelerden en önemlisi Antik Karpaz şehri'dir. Apostolos Andreas Kilisesi ve Manastırı ise kültürel miras alanı olarak birçok Hristiyanın ibadet ettiği bölgenin en önemli kalıntılarından (Foto 9). Ortodokslar tarafından kutsal sayılan manastır yabancı turistler tarafından sık sık ziyaret edilmektedir. Hristiyanların bayram, paskalya gibi dini günlerinde manastır ibadete ve ayinlere açılmaktadır. Bu nedenle bu dönemlerde gelen ziyaretçi sayısı oldukça fazladır. Yöre halkı bu günlerde yaptıkları ürünleri kurulan pazarda satmaktadır.

Foto 9. Apostolos Andreas Kilisesi ve Manastırı

Güney Karpaz Sahilleri ÖÇKB ise Yarımada'da yer alan diğer koruma alanıdır. Bu bölge, Bakanlar kurulu tarafından 18/2012 sayılı çevre yasası kapsamında ilan edilen ve ÖÇKB biyolojik çeşitlilik ağı içinde yer alan bir sahadır. Karpaz ÖÇKB gibi, bu bölge de AB mevzuatına göre potansiyel NATURA 2000 niteliklerini taşımaktadır. Güney Karpaz Sahilleri ÖÇKB alanı, Karpaz Yarımadası'nın güney kısmında, Dipkarpaz kasabası ve Kaleburnu köyünün arasında kalan, 3,054 hektarlık koruma alanını (1,464 hektarı kara alanını, 1,590 hektarı deniz alanını içerir) ve 12,2 km uzunluğunda deniz kıyısını kapsayan bölgedir. Bu bölge, Karpaz ÖÇKB bölgesinin önemli kaplumbağa üreme plajlarının güney-batıdaki devamı niteliğindedir. ÖÇKB plajları kıyıya paralel, güney-batıya doğru giden toprak yolla birbirine bağlıdır. Bölgenin ÖÇKB olarak seçilmesinin nedeni hem uluslararası hem de ulusal olarak önemli olan deniz kaplumbağaları yuvalarını barındırıyor olmasıdır (Kusetogulları, 2007). Ayrıca kum tepecikleri, maki ve Posidonia yatakları gibi önemli kıyı bölgesi habitatlarını bulundurmasıdır (*Güney Karpaz Sahilleri ÖÇKB Yönetim Planı*, 2010).

Bölgede Habitat Direktif (Dir 92/43/EEC) tarafından koruma altına alınacak olan 10 farklı habitat türü saptanmıştır. Bölgede koruma altına alınan Kıbrıs orkidesi ile 4 tane endemik bitki türü vardır. Önemli bitki türlerine ek olarak, daha önce değinilen deniz kaplumbağaları ile ilkbahar ve sonbahar göç dönemlerinde de birçok göçmen kuşa ev sahipliği yapmaktadır. Aynı zamanda bölge, Ada'nın 2 endemik kuş türünü olan Kuyrukkakan Kuşu (*oenanthe cypriaca*) ve Çalibülbülünü (*sylvia melanothorax*) de barındırmaktadır (*Güney Karpaz Sahilleri ÖÇKB Yönetim Planı*, 2010).

Bölgedeki turizme yönelik faaliyet daha çok kaplumbağa gözlemciliğidir. Ancak bölgeye ulaşımın zor olması ziyaretçilerin yöre halkı, avcılar ve doğa hayranları olmasına neden olmuştur. Bazı av sahalarının koruma bölgesinin sınırları içerisinde kalması bölgedeki habitat alanları üzerinde tehlike oluşturmaktadır. Özellikle yöre halkının tarımsal faaliyetleri (arpa ekimi) bölgeyi olumsuz etkilemektedir.

Her iki koruma bölgesinin de çıkarılan yasalar ve tüzüklerle korunuyor olmasına rağmen bölgelerde turizm faaliyetlerine yönelik yapılaşmanın olduğu, avcılık yapıldığı, tarımsal faaliyetlerle tahribatın arttığı görülmüştür. Bu da gerekli denetimlerin ve yaptırımların yapılmadığını göstermektedir. Bazı çevreciler bu duruma zaman zaman dikkat çekmek için bazı eylemler yapsa da herhangi bir önlem alınmamıştır.

KKTC'nin tek milli parkı olan "Karpaz Milli Parkı" ise Dipkarpaz kasabasından, güneybatıdan kuzeydoğuya doğru, Zafer burnu'na doğru uzanmakta ve yaklaşık 9,486 hektarlık alan kaplamaktadır. Daha önce bahsedilen Karpaz ÖÇKB, Karpaz Milli Park alanını kapsamaktadır. Milli park bazı kaynaklarda "Karpaz Milli Parkı", bazı kaynaklarda ise "Dipkarpaz Milli Parkı" şeklinde

geçmektedir. İki de aynı bölgeyi ifade etmekte olup milli park ile ilgili yapılan ilk atılımlarda Dipkarpaz adı geçmiş daha sonra yasalaşırken Karpaz haline dönüşmüştür. Ayrıca milli park alanı ile ilgili yasal mevzuatın karmaşık oluşu da bu durum üzerinde etkilidir. Milli park ile ilgili çalışmalar 1970'li yıllarda başlamıştır. Milli park ile ilgili ilk karar 1983 yılında alınmış ve Bakanlar Kurulu tarafından milli park olarak resmi gazetede ilan edilmiştir (Öztek, 2005). Ancak alınan bu karar herhangi bir yasa veya tüzük tarafından desteklenmemiştir. O dönemde Orman ve Çevre Dairesi olarak anılan Orman dairesi milli park ile ilgili taslak çalışmalar başlatmıştır. 1988 yılında ise Tarım ve Orman Bakanlığı ile Ulaştırma ve Turizm Bakanlığı milli parkın sınırlarının Dipkarpaz kasabasından başlaması konusunda çalışmalar yapmak için görevlendirilmiştir. 1991 yılına gelindiğinde ise Çevre Koruma Dairesi koordinatörlüğünde, Çevre, Orman, Şehir Planlama Daireleri ile Turizm Bakanlığı çalışma yapmak üzere yetkili kılınmıştır. Daha sonra 1994 ve 1995 yıllarında çalışmalar yapılmış ve 1995 yılında yayımlanan bir emirname ile Dipkarpaz kasabasından Zafer Burnu'na kadar olan alan, Anıtlar Yüksek Kurulu kararı ile "Doğal ve Arkeolojik Sit Alanı" olarak ilan edildi. Bu karar ile ilk defa milli park alanının büyük bir kısmında yasal anlamda bir koruma sağlanmış oldu (Öztek, 2005). Son olarak ise Şehir Planlama Dairesi tarafından bir çalışma başlatılmış ve 2004 yılında "Karpaz Bölgesi Planlama Sınırı İçerisinde Denetim ve Geliştirme Emirnamesi" olup bu emirname ile milli parkın bugünkü sınırları belirlenmiştir.

Anlaşılabileceği üzere milli park ile ilgili faaliyetler dağınık bir şekilde yürütülmekte ve birçok kamu kurumunun dönem dönem görevlendirilmesi tam bir yetki karmaşasına neden olmuştur. Milli park alanı ile ilgili konular pek çok kamu kurumunun sorumluluğu altındadır. Bugün doğrudan milli park alanının korunmasından sorumlu olan iki kurum ise, Orman Dairesi ile Çevre Koruma Dairesi'dir. Ancak her iki kurumun da milli parka yönelik yasalarının ve yetki tanımlamalarının bulunması, uygulama yapılması konusunda kargaşaya neden olmaktadır. Bu nedenle günümüze kadar geçen bu sürede milli park ile ilgili gerekli yasalar oturtulamamış, uygulamaya konulamamış ve bu da gereken düzenlemelerin yapılmasını engelleyerek ilerleme sağlanamamasına yol açmıştır.

Karpaz Milli Parkı'nın sınırları hemen hemen Karpaz ÖÇKB ile örtüşmektedir (Şekil 2). Bu nedenle Karpaz ÖÇKB kapsamında ele alınan habitat alanları; bitki ve hayvan varlığı milli park alanında da yer almaktadır. Dolayısıyla tekrar flora ve fauna özelliklerine değinilmeyecektir. Park alanında tek tek bulunan tarihi eserlerin yanı sıra arkeolojik sit alanları da mevcuttur (Çizelge 2 ve3).

Çizelge 2: Karpaz Milli Park alanında yer alan arkeolojik sit alanları

ARKEOLOJİK SİT ALANLARI		
Adı	Dönemi	Özellikleri
Karpasia Antik Kenti	Klasik – Orta Bizans	Milli Park alanının en önemli sit alanlarından birisi olup Dipkarpaz kasabası ile buradan yaklaşık üç mil kuzeydeki kayalık körfezler arasında kalan alanda yer almaktadır.
Urania kenti	Klasik – Orta Bizans	Urania Kenti'nin şimdiki Afendrika bölgesinde yer almaktadır. Kentin M.Ö. II. yüzyılda Kıbrıs'ın önemli altı kentinden birisi olduğu bilinmektedir.
Agridia kenti	Orta Bizans	Bizans dönemindeki Arap saldırıları nedeni ile güvensiz hale gelmiş olan Karpasia ve Urania kenti, halkları daha güvenceli bir yer olan Urania kentinin güneyindeki tepelik alana yerleşmişler ve Agridia kentini kurmuşlardır.
Khelones (Chelones) kenti	Arkaik ve Erken Bizans	Dipkarpaz kasabasından Apostolos Andreas Manastırı'na giden yolun deniz ile birleştiği yerde bulunan Khelones antik kentinin bugüne kadar ulaşmış olan en önemli kısımlarından birisi antik limanıdır.
Kastros yerleşimi	Neolitik ve Kalkolitik	Apostolos Andreas Burnu'nun uç noktasındaki tepenin rüzgârlardan korunaklı güney yamacında neolitik döneme ait, M.Ö. 6,000 – 5,800 yıllarına ait, insanların balıkçılıkla geçindikleri küçük bir yerleşimdir.

Kaynak: Ertan Öztek, (2005), *Karpaz Milli Parkı, Durum, Değerlendirme ve Öneriler* ve KKTC Eski Eserler Dairesi

Çizelge 3: Karpaz Milli Park alanında yer alan tarihi eserler

Tarihi Eserler		
Adı	Dönemi	Özellikleri
Apostolos Andreas Kilisesi ve Manastırı	Ortaçağ	Park alanındaki en önemli tarihi ve kültürel varlıklardan birisidir. Ortodokslar için önemli kutsal yerlerdendir. Su kaynağının çıktığı yere inşa edilen şapel XV. yüzyıla aittir. Adada yaşayan Hristiyanlar ve Müslümanlar tarafından da manastır kutsal bir yer olarak kabul edilmektedir.
Ayios Philon Kilisesi ve Manastırı	Erken orta Bizans	Kilise son şekli itibarı ile M.S. XIV. yüzyıla aittir. Çok az bir kısmı ortaya çıkarılan kilise kalıntısı V.yüzyılın başında Helenistik ve Roma döneminden kalan yıkıntıların üzerine kurulmuştur. Mevcut kilise bir manastır dâhilinde yer almakta olup, manastırın etrafı bir duvar ile çevrilidir.
Ayios Yeorgios	Orta Bizans	Afendrika bölgesinde bulunan kiliselerin ilki olan Ayios Yeorgios kilisesi XX. yüzyılda yapılmış tek kubbeli bir kilisedir.
Panaya Asomataos	Erken ve Orta Bizans	VI. yüzyılda yapılan ilk kilisenin planı Panaya Chrysotissa kilisesi ile aynıdır. Arap akınları sonrasında yıkılan kilise, XX. yüzyılın sonunda tekrar yapılmıştır.
Panaya Chrissotissa	Erken ve Orta Bizans	VI. yüzyılda inşa edilmiş olan kilise bölgedeki XX. yüzyıldaki arap akınları sonrasında yıkılmış ve aynı yüzyılın sonlarında tekrardan inşa edilmiştir.
Afrodit Akraia Tapınağı	Helenistik ve Roma	Apostolos Andreas Burnu'nda bulunan Afrodit Akaraia tapınağından herhangi bir kalıntıya rastlanmamaktadır.

Kaynak: Ertan Öztekin, (2005), *Karpaz Milli Parkı, Durum, Değerlendirme ve Öneriler* ve KKTC Eski Eserler Dairesi

Başta Apostolos Andreas Manastırı olmak üzere, söz konusu sit alanlarını ve tarihi eserleri görmek üzere pek çok yerli ve yabancı turist milli park alanını ziyaret etmektedir. Ancak milli park alanını yılda ne kadar kişinin ziyaret ettiği bilinmemektedir. Yarımada'da milli park alanı ile ilgili yönlendirici herhangi bir levha bulunmadığı gibi alan net bir şekilde çevrilmemiştir. Sınırları Dipkarpaz yerleşmesinden sonra başlamasına rağmen, Altın kum plajını geçtikten sonra bir giriş kapısı göze çarpmaktadır. Bu alan aslında milli park alanının tel ile çevrilmiş bölümüdür. Daha önce de söz edildiği üzere eşeklerin tutulması planlanan alanı kapsamaktadır. Ancak girişte herhangi bir gişe, görevli bulunmamaktadır. Milli park ile ilgili bir tanıtım, uyarıcı tabela yoktur. Dipkarpaz'dan itibaren milli park alanında olmanıza rağmen telli sahaya gelindiği zaman milli parkın başladığı düşünülmektedir. Ayrıca bu alanın neden dolayı milli park statüsünde olduğunu öğrenmek için gidebileceğiniz en yakın turizm ofisi ise Yenierenköy kasabasında bulunmaktadır.

2.2.3. Köy Pansiyonculuğu ve Diğer Faaliyetler

Ekoturizm ve köy pansiyonculuğu çalışmaları KKTC'de turizmden sorumlu bakanlığın planlama birimi tarafından hazırlanmış olan "KKTC Turizm Master Planı" kapsamında, Karpaz bölgesindeki konaklama tesislerinin durum ve kapasitesinin değerlendirilmesi ve bölge özellikleri ile genel turizm politikalarına uygun yeni turistik konaklama tesislerinin oluşturulması öngörüsü ile başlamıştır. Yarımada'da Dipkarpaz kasabasında 1999 yılında, atıl durumda olan beş ev turizm amaçlı kullanılmaları koşulu ile restore edilerek 2002 yılında Karpaz Arch Houses adında pansiyon olarak hizmete açılmıştır (Foto 10). Tesis, gerek yerli gerekse yabancı turistlere ev sahipliği yapmakta ve diğer kurulan tesislere de örnek teşkil etmektedir. 2006 yılında ise yeni bir bakanlar kurulu kararı ve Türkiye Cumhuriyeti'nin mali katkılarıyla Yarımada'da bu konudaki çalışmalar başlatılmıştır.

Foto 10. Dipkarpaz kasabesindeki ilk köy pansiyonu.

Kurulan pansiyonların çoğu Karpaz Eko Turizm Birliğinin üyesidir. Birlik, Karpaz Yarımadası'nın korunması amacıyla sorumlu yatırım ve ziyaretleri teşvik etmek ve yöre halkını bilgilendirerek farkındalığın yaratılmasına ve turizm bilincinin artırılmasına katkı sağlamak amacıyla 2007 yılında kurulmuştur. Aynı zamanda birliğin amaçları arasında Yarımada'nın doğal kaynaklarının sürdürülebilirliğinin güvence altına alınması, bölgede yaşayanların ekonomik kalkınmalarına destek olmak, sosyal ve kültürel bütünlüklerini korumak, birliğe üye tesisleri tanıtma ve pazarlama faaliyetleri yer almaktadır.

Köy pansiyonculuğu kapsamında genellikle geleneksel Kıbrıs evleri şeklinde olan taş evler yapılmaktadır. Bu evler ya yeniden inşa edilerek ya da eskiden var olan atıl veya kötü durumda olanların restore edilmesi ile turizme kazandırılmakta olup yüksek standartlardadır. Taş evlerin dışında ahşaptan yapılan evlere de rastlanmaktadır. Köy pansiyonlarının bir kısmında, özellikle birliğe üye olanlarda, bölge ile ilgili broşürler, el sanatları tanıtımı ve satışı, geleneksel yiyecekler sunulmakta ve iyi hizmet verilmektedir. Öte yandan, son dönemlerde devletin teşviklerinden yararlanarak yapılan bazı tesisler ise birbirinden farklı olmayan sınırlı hizmetler sunan, panoramik görünüşe sahip olmayan bir alanda konumlanmakta, denizden uzaklık nedeniyle ihtiyaç duyulan havuzlardan veya plajlara özel servis gibi bazı temel olanaklardan yoksun durumdadır. Bu nedenle doluluk oranları düşüktür. Köy pansiyonculuğu ve ekoturizm kapsamında Yarımada'da hizmet veren, Dipkarpaz'da 10, Büyükkonuk'ta 3, Mehmetçik'te 1, Kumyalı'da 2 adet olmak üzere toplam 16 tesis bulunmaktadır.

Pansiyonların dışında ekoturizm kapsamındaki en önemli faaliyetler arasında her yıl, mayıs ve ekim aylarında olmak üzere 2 kez düzenlenen, "Büyükkonuk Eko Gün" etkinlikleri yer almaktadır. Etkinlik yerli ve yabancı pek çok kişiye ev sahipliği yapmaktadır (Foto 11). Etkinliğin düzenlendiği ve adını aldığı Büyükkonuk, Kıbrıs Adası'nda ilan edilen ilk pilot eko-egro turizm yerleşmesidir. Eko-agro turizmin merkezi olan yerleşme bu anlamda bir marka olmuştur. Doğal çevresi, mimari yapısı, bozulmamış kültürü ve insan yapısı ile eko-agro turizmi Kuzey Kıbrıs'ta en iyi sürdürülebilir yürüten ve yaşatan tek yerdir. Büyükkonuk Belediyesi ile Büyükkonuk Eko Turizm Derneği'nin ortaklaşa düzenlediği günlerde bölgede üretilen tarımsal ve hayvansal ürünler ile yöresel ve geleneksel ürünlerin tanıtımı ve satışı yapılmaktadır (Foto12). Bu sayede tarım ve turizm faaliyetleri birlikte yürütülerek eko-agro turizm kapsamında çalışma alanının ekonomisine katkı sağlamaktadır. Ayrıca etkinlik bir festival havasında gerçekleştirilmekte, geleneksel halk oyunları gösterileri yapılmakta, pazarda satış yapanlar geleneksel kıyafetler giymektedir.

Foto 11. Büyükkonuk eko gün etkinlikleri

Foto 12. Büyükkonuk eko gün etkinlikleri kapsamında yapılan geleneksel ürünlerin tanıtılması

Büyükkonuk eko gün faaliyetlerinin dışında çalışma alanında gelenekselleşen festivaller de bulunmaktadır. Bunlardan ilki, Mehmetçik Üzüm Festivali; Kıbrıs'ın kuzey kesiminin en eski ve en iyi bilinen festivallerinden birisidir. Festival her yıl ağustos ayında gerçekleşir ve köylülere yerel ürünlerini satma fırsatı verir. Festival aynı zamanda kısa belgesel filmlerin de gösterildiği bir tanıtım etkinliğine dönüşmüştür. İskele Uluslararası Halk Oyunları Festivali, 46 yıldan beri her yıl düzenlenmektedir. Festivalin ana teması halk oyunlarıdır ve İskele halk oyunları ekibi uluslararası halk oyunları yarışmalarına da katılmaktadır. Bir diğeri olan Avtepe Lale Festivali (Avtepe) ise 10 yıldan beri Mart ayında düzenlenmektedir. Köylüler ve tüm Karpaz halkı Kıbrıs'a özgü olan Medoş lalelerinin açmasını kutlar. Festival Kıbrıs'taki Yeşil Barış Hareketi tarafından düzenlenmektedir.

2.3. Tarihsel Kaynaklar ve Kullanımı

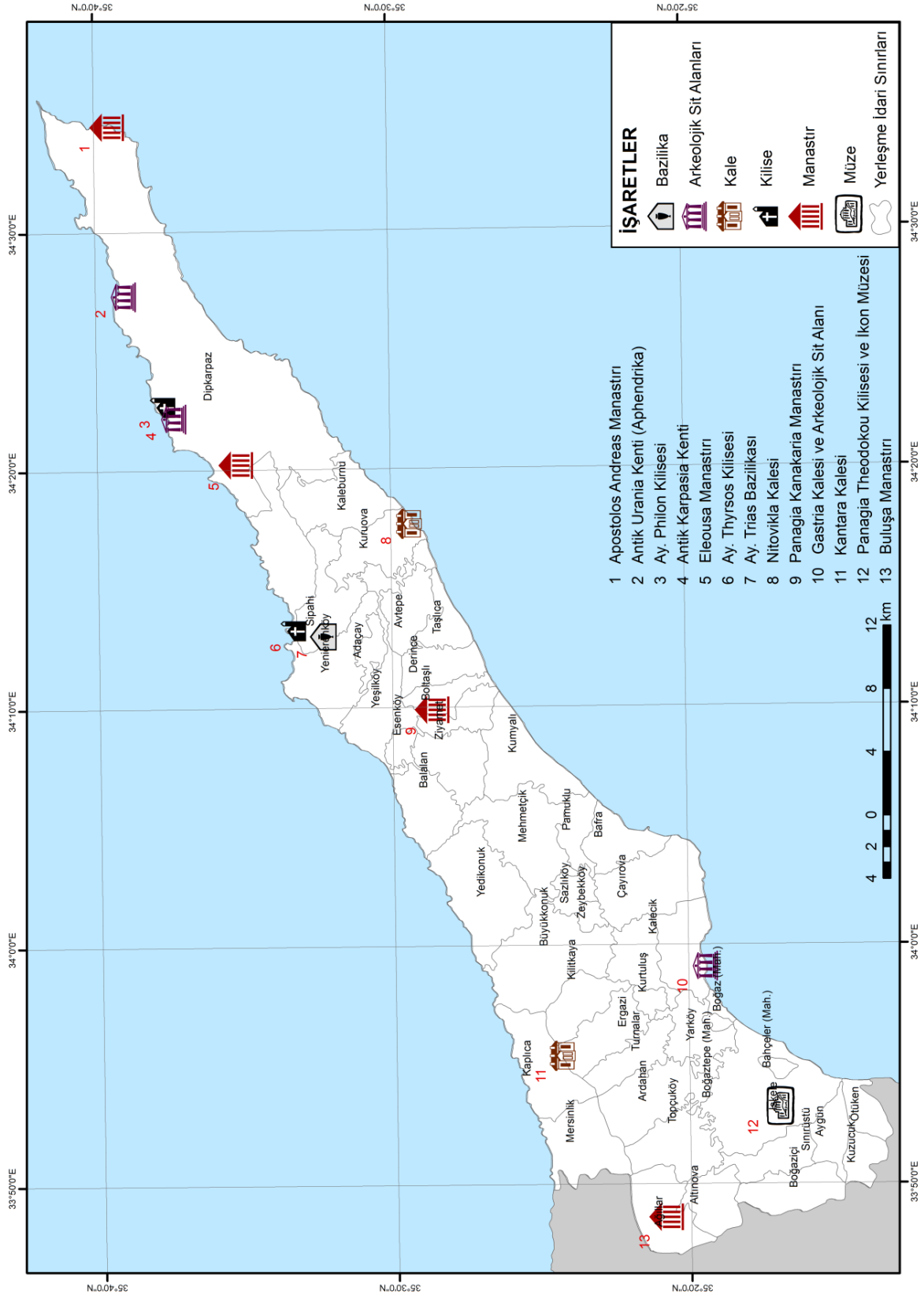
Tarihsel kaynaklar, bir ülkenin önceki nesillerden kendisine miras kalan binalar, eski anıtlar ve başka çeşitli maddi varlıklardır. Turistler tarihsel kaynakları çeşitli nedenlerle çekici bulurlar. Geçmiş medeniyetlerin kalıntıları ve o dönemde yaşayan insanların, makinelerin olmadığı devirlerde vardıkları teknolojik düzey turistleri çekebilmektedir (Özgüç, 2003).

Karpaz Yarımadası tarihsel kaynaklar bakımından da zengindir. Alan içerisinde pek çok arkeolojik sit alanı, anıt ve tarihi eser bulunmaktadır. Bunlardan bazıları (St. Andreas Manastırı gibi) kutsal sayılan yerler arasında olup inanç turizmi açısından da önemli bir yere sahiptir.

Çizelge 4. Karpaz Yarımadası'nda bulunan bazı tarihi eserler ve arkeolojik sit alanları

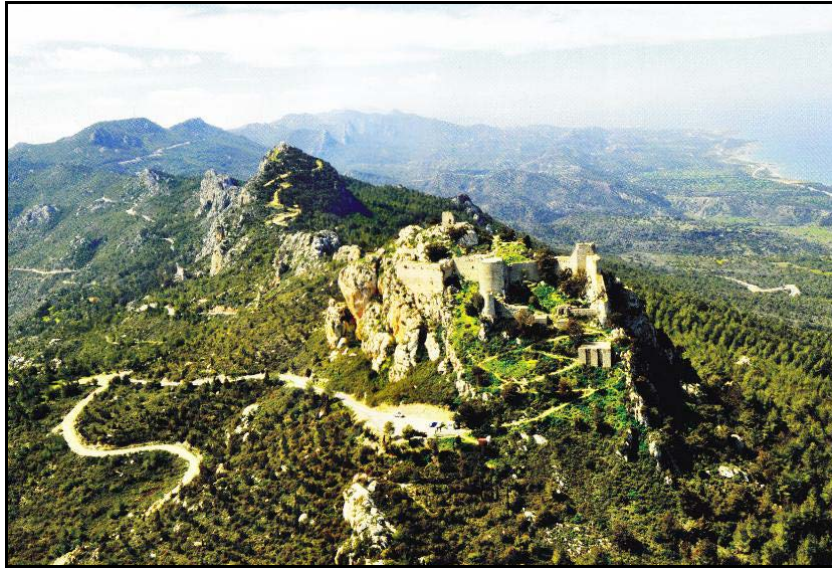
	Bulunduğu Yer
Kantara Kalesi	Kaplıca
Harup Ambarı	Kaplıca
Galounia Eski Şehir Kalıntıları	Kaplıca
Apostolos Andreas Kilisesi ve Manastırı	Dipkarpaz
Karpasia Antik Şehri	Dipkarpaz
Ayios Philon Kilisesi	Dipkarpaz
Aphendrika (Antik Urania Kenti)	Dipkarpaz
Kastros Kenti	Dipkarpaz
Agridia kenti	Dipkarpaz
Khelones kenti	Dipkarpaz
Panaya Asomataos ve Panaya Chrissiotissa Kiliseleri	Dipkarpaz
Afrodite Akraia Tapınağı	Dipkarpaz
Ayios Yeorgios Kilisesi	Dipkarpaz
Ayios Photios Kilisesi	Dipkarpaz
Harup Ambarı	Dipkarpaz
Gastria Kalesi Arkeolojik Sit Alanı	Kalecik
Kumyalı-Kyrgos/Sophia/Kaminia Arkeolojik Sit Alanı	Kumyalı
Kumyalı-Ayias Arkeolojik Sit Alanı	Kumyalı
Ay Trias Bazilikası	Sipahi
Panagia Kanakaria Kilisesi	Boltaşlı
Kaleburnu Trachonas Antik Şehri ve Kral Tepeleri	Kaleburnu
Ayios Ioannis Antik Mezarlığı	Mersinlik
Harup Ambarı	Mersinlik
Nitovikla Kalesi	Kuruova
Panayia Tis Kyros Kilisesi	Sazlıköy
Dolap Kuyusu ve Su Kemerleri	Kuzucuk
Tunç çağı yerleşim yeri ve Aynakofu Tapınakları	Altınova
Ayios Iakovos Kilisesi	İskele
Panayia Theodokos Kilisesi	İskele
Arkhangelos Kilisesi	Yenierenköy
Harup Ambarı	Yenierenköy
Bluşa Manastırı (Panayia Tochniou manastırı)	Ağillar
Knidos Antik Şehri	Çayırova
Büyük Mağara Mezarlar	Avtepe
Ay. Luka Kilisesi I	Yedikonuk

Kaynaklar: KKTC Eski Eserler Dairesi; Bener Hakkı Hakeri, (2008), *Kıbrıs'taki Tarihi Eserler*; Ertan Öztekin, (2005), *Karpaz Milli Parkı, Durum, Değerlendirme ve Öneriler*; Karpaz Bölgesi Yerel Kalkınma Stratejisi, (2010)

Şekil 3. Karpaz Yarımadası'ndaki önemli tarihi eserler ve sit alanları

Karpaz Yarımadası'nda belirtilen tarihi kaynaklar dışında daha pek çok tarihi eser ve kalıntı bulunmaktadır. Yarımada'da yerleşmelerin çoğunda tarihi kalıntılara rastlamak mümkündür. Özellikle Yarımada'nın eskiden Hristiyan nüfusun barındığı bir yer olması neredeyse her yerleşmede bir kilise olmasına neden olmuştur. Ayrıca geçmişten beri harnup önemli bir tarımsal ürün olmuş ve özellikle kıyılarda depolanması ve buradan da gemilere yüklenmesi amacıyla özellikle Venedikliler döneminden kalma pek çok harnup ambarı bulunmaktadır. Yarımada'daki tarihi değerler arasında turizm faaliyetleri açısından en önemlileri arasında kuzeybatıda Kaplıca köyü yönetsel alanı içerisindeki Kantara Kalesi yer almaktadır. X. Yüzyılda gözetleme amacıyla Beşparmak Dağları'nın devamı olan Kantara Dağları üzerine inşa edilmiştir. Yarımada'nın en yüksek sahası üzerine kurulan kale, Yarımada'ya girişleri kontrol edebilecek konuma sahiptir (Foto 13).

Foto 13. Yarımada hâkim konumda olan Kantara Kalesi (Batiya Girne'ye doğru bakış)

Dipkarpaz kasabasında bulunan ve daha önce bahsedilen Apostolos Andreas Manastırı, Ayios Philon Kilisesi, Karpasia Antik Şehri; Kalecik köyündeki Gastria Kalesi Arkeolojik Sit Alanı; Sipahi köyündeki Ay Trias Bazilikası; Boltaşlı köyündeki Panagia Kanakaria Kilisesi en çok turist çeken yerler arasındadır.

3. Turizm Alanları ve Turizm Faaliyetleri için Uygulanan SWOT Analizi

Sürdürülebilirlik açısından bir mekânın planlaması yapılırken dikkat edilmesi gereken bir takım hususlar bulunmaktadır. Bugün birçok disiplinin konusu içerisinde yer alan planlama, farklı açılardan değerlendirilmesi gereken bir olgudur. Bu doğrultuda planlama faaliyetlerinde disiplinler arası koordinasyon ve ortak çalışma önem kazanmakta, özellikle mekânın düzenlenmesi ve planlanması söz konusu olduğunda coğrafyanın mekân planlamasına yönelik çalışmalarda mutlaka yer alması gerekmektedir (Taş, 2011). Arazi kullanımı planlama çalışmalarında pek çok yöntem ve analizlerden yararlanılmaktadır. Pek çok disiplin tarafından gerek planlama gerekse arazi kullanımı çalışmalarında kullanılan SWOT analizi, bir karar durumunu etkileyen iç ve dış faktörleri incelemek için yaygın olarak kullanılan bir araçtır (Wheelen ve Hunger, 1995). SWOT analizi değerlendirme ve strateji geliştirme için iyi bir temel sağlamakta ve genel koşullarıyla açıklamalarda bulunmaktadır (Kangas ve diğ. 2003). Bazı çalışmalarda ise mekânsal faktörler ile ilgili sorunları çözme ve bunları belirli değerlere ve hedeflere bağlayarak daha kapsamlı bir karar destek aracı sağlamak için kullanılmaktadır (Geneletti ve diğ, 2007). SWOT analiz temelde, çalışma alanı ve onu çevreleyen

ortamın tüm yönleriyle ve çıplaklığıyla gözler önüne serilmesini sağlayarak anlamayı ve algılamayı kolaylaştırırken, diğer yandan mevcut durumun görülüp, ileriye dönük adımların, daha sağlıklı, daha gerçekçi ve daha etkin atılmasını sağlayarak karar almayı kolaylaştırmaktadır (Özçağlar ve diğ., 2006). Bu amaçla Karpaz Yarımadası'nın turizm yapısının mevcut durumu dikkate alınarak güçlü ve zayıf yönleri belirlenmiş, çalışma sahasını bekleyen fırsat ve tehditler saptanmış ve bu doğrultuda planlamaya yönelik kararlar geliştirilmiştir.

Çalışma alanında turizm faaliyetlerinin sürdürülebilmesi ve geliştirilmesi için pek çok güçlü yön ve fırsat bulunmaktadır (Çizelge5). Daha önce ayrıntılı olarak ele alındığı gibi tarihi turizm, kültür ve inanç turizmi açısından pek çok tarihi eser, arkeolojik sit alanı, kiliseler, manastırlar bulunmaktadır. Doğa, eko ve agro turizm çerçevesinde değerlendirilebilecek milli park ile koruma bölgelerinin varlığı, bozulmamışlık, zengin flora ve fauna yelpazesi, geleneksel ve yöresel ürünler, doğal plaj ve kumul alanları gibi pek çok unsura sahiptir. Kıyı uzunluğu, doğal plaj alanları ve bu alanların temiz oluşu deniz turizmi açısından talep edilmesine neden olmaktadır.

Çizelge 5. Karpaz Yarımadası'ndaki turizm alanları ve turizm faaliyetleri için uygulanan SWOT analiz

İçsel Faktörler	
Güçlü Yönler	Zayıf Yönler
<ul style="list-style-type: none"> • Kıyı kaynaklarının deniz turizmine uygunluğu • Tarihi ve kültürel kaynakların varlığı • Doğal kaynakların, koruma bölgelerinin ve milli park alanının varlığı • Zengin flora ve fauna varlığı • Doğaya-spora özel ilgi turizmi, dini turizm gibi faaliyetlerle uzun turizm sezonu olması • Eko ve agro turizm başta olmak üzere alternatif turizm türlerine uygun olması • Turizm projeleri ve yatırımları • Köy pansiyonculuğu için teşvik programları • Ekoturizmde seçilen pilot bölgelerde başarı sağlanması • Festivaller gibi zengin folklorik faaliyetlerin olması • Yöre halkının misafirperverliği ve turizm faaliyetlerini desteklemesi 	<ul style="list-style-type: none"> • Bakımsız, geliştirilmemiş tarihi ve doğal miras • Yetersiz altyapı ve zor erişim • Nitelikli turizm personelinin olmayışı • Tanıtım ve pazarlama faaliyetlerinin yetersiz oluşu • Yetersiz hizmetler • İmar Planı olmayışı • Milli park yasasının olmaması • Ziyaretlerin önemli bir kısmının günübirlik olması • Turizm ile ilgili planlamaların yetersiz olması, organizasyon ve işbirliği eksikliği • Kurumlar arasındaki yetki ve koordinasyon karmaşası • Yanlış arazi kullanımları, yasadışı uygulamalara karşı yasaların olmayışı • Kırsal alanlarda genellikle yaşlı nüfusun geleneksel faaliyetler içinde yer alması • Kırsal alanda toplu taşıma hizmetlerinin olmaması
Dışsal Faktörler	
Fırsatlar	Tehditler
<ul style="list-style-type: none"> • Özellikle turizm faaliyetleri açısından ön planda olması • Eko ve agro turizme olan talebin artması • Natura 2000 projesinin varlığı • Yabancı doğa ve ekoloji dernekleri ile tur operatörlerinin bölgeyi yeni hedef olarak görmeleri • AB projeleri ve destekleri • Yolların iyileştirilmesi, kuzey sahil yolu ve marina projesi • Turistlerin günlük turlara ilgisini çekebilmek için 	<ul style="list-style-type: none"> • KKTC'nin siyasi tanınmamışlığı, doğrudan uçuşların olmayışı • Artan turizm faaliyetleri, inşaatlar ile birlikte doğal kaynaklar üzerindeki baskının artması • Çevre kirliliğinin artması • Yapılacak yatırımlar konusundaki endişeler (Siyasi istikrarsızlıklar, mülkiyet sorunu)

<p>Bafra Turizm Komitesi ile işbirliği</p> <ul style="list-style-type: none"> • İnanç turizmi kapsamında artan talep • Özellikle kuzey kesimde turistik gezi rotaları yaratma girişimleri • Eko ve agro turizm faaliyetlerinin yerel organik ve geleneksel ürünlerin markalaştırılması için bir araç olması • Belediyelerin, ilgili bakanlıkların ve sivil toplum örgütlerinin turizm faaliyetlerini desteklemesi 	
---	--

Eko ve agro turizm başta olmak üzere alternatif turizm faaliyetlerine gerek yurtiçinden gerekse yurtdışından talep artmaktadır. Yarımada'da bu faaliyetlerin başlamış olması ve olumlu dönütler alınması en güçlü yönlerinden biridir. Özellikle Büyükkonuk gibi ekoturizm alanında seçilen pilot bölge uygulamaları başarılarla imza atmıştır. Düzenlenen eko-gün etkinlikleri, festivaller geleneksel hale gelmiş, hatta artık uluslararası olarak düzenlenmeye başlanmıştır. Çiftlik ve köy pansiyonculuğu çalışmaları eko turizm ile birlikte başlamıştır. Bu çalışmalar belediyeler, sivil toplum örgütleri, AB ve Türkiye Cumhuriyeti gibi pek çok yerden teşvik ve destek almaktadır. Bölgedeki turizm faaliyetleri ve turizm türleri için pek çok proje planlanmaktadır. Bafra turizm bölgesi, marina projesi ve ona bağlı resort otel planı, köy pansiyonculuğu, ekoturizm programları bunların başında yer almaktadır. Yarımada'daki halkın misafirperverliği, geleneksel ürünlerin üretimindeki deneyimleri de turizme katkı sağlamaktadır. Koruma bölgelerinin potansiyel NATURA 2000 bölgeleri olması bu alanların sürdürülebilirliği ve korunması açısından önemlidir. Bölgenin tanınmasıyla birlikte yabancı tur operatörleri ve turizm acentelerinin de Yarımada'ya olan ilgisi artmıştır. Doğa ve ekoturizm faaliyetleri için Yarımada yeni bir alan olarak görülmektedir. Bölgeye erişimi kolaylaştırmak için yeni yollar yapılmıştır. Kuzey sahil yolu ile turistlerin en çok konakladığı bölge olan Girne sahil şeridi ile Yarımada birbirine bağlanmış oldu. Ayrıca marina projesi ile bölgeler arası deniz ulaşımı da sağlanabilecektir. Bu yollarla diğer bölgelerde konaklayan turistler gününbirlik olarak Yarımada'yı ziyaret edebileceklerdir. Apostolos Andreas Manastırı daha önce de bahsedildiği gibi inanç turizmi açısından önemlidir. Bu alan iyi bir planlama ile daha verimli kullanılabilir. Geleneksel ve yöresel ürünler tarım ile turizm faaliyetlerinin gelişmesinde büyük bir fırsat oluşturmaktadır.

Yarımada'nın bütün bu güçlü yönlerine ve fırsatlarına rağmen turizm kaynakları ve faaliyetleri açısından zayıf yönleri ve tehditleri de bulunmaktadır (Çizelge5). Önemli eksikliklerden bazıları siyasi istikrarsızlıklar, tanınmamışlık, mülkiyet sorunu ve ülkeye doğrudan uçuşların olmamasıdır. Ülkenin yurtdışı ile doğrudan bağlantısının olmaması maliyetleri artırdığı için turistler tarafından tercih edilme şansını düşürmektedir. Kuzeyde Kıbrıslı Rumlara ait olan bırakılmış malların tasarrufunun Kıbrıslı Türklere ve Temmuz 1974'ten sonra Kıbrıs'a gelen çok sayıda Türk göçmene verilmesiyle başlayan ve "Annan Planı" ile yeniden gündeme gelen arazi mülkiyeti konusu ise ülkenin bazı bölgelerinde ciddi bir sorundur. Karpaz bölgesinde önceden yoğun bir Rum nüfusu olması ve Annan Planı'nda bu bölgenin anlaşma olması durumunda yeniden Rumlara verilecek olması bölgeye yatırım yapılmasında girişimciler açısından endişeye neden olmaktadır. Pek çok tarihi eser ve arkeolojik sit alanına rağmen bu alanların çoğu bakımsız haldedir, bu alanlara ulaşacak yeterli yollar, tanıtıcı levhalar bulunmamaktadır. Altyapı, rehberlik hizmetleri çok yetersizdir. Bölge içinde turizm ofisleri yetersizdir ve nitelikli personel yoktur. Çoğu turistik alanda yabancı dil bilen iş gücünün olmaması, yollarda tanıtıcı levha eksikliği, yeterli broşürlerin ve tanıtımların yapılmaması Yarımada'yı ziyarete gelen turistler için büyük bir sıkıntı oluşturmaktadır. Artan turizm faaliyetleri ile birlikte doğal kaynaklar üzerindeki baskı, çevre kirliliği, kaçak yapılaşma artmaktadır. Koruma bölgesi ve milli park alanına sahip olmasına karşın bu alanlar ile ilgili yasal mevzuatın eksikliği, ceza uygulamalarının ve denetimlerin olmayışı beraberinde pek çok sorun getirmektedir. Ayrıca ilgili kurumlar arasındaki koordinasyon eksikliği ve yetki karmaşası bu sorunun artmasına neden olmaktadır.

Yarımada'ya ulaşmak isteyen ziyaretçilerin sorunlarından biri de ulaşım"dır. Ülke genelinde olduğu gibi Yarımada'da da toplu taşımacılık yetersizdir. Kırsal alanlara toplu taşıma ile ulaşmak ve

gezmek imkânsızdır. Bu nedenle turistler özel araçlarıyla veya kiralık araçlarla Yarımada'yı gezmektedir. Genç nüfusun az olduğu bölgede, geleneksel ürünlerin üretiminde daha çok yaşlı nüfus yer almaktadır. Bu durum ileride işgücü temini ve geleneksel ürünlerin, el sanatlarının üretiminin devamının sağlanması açısından tehlike arz etmektedir.

4. Tartışma ve Sonuç

Kıyı kaynakları, kırsal ve doğal yaşam kaynakları ile tarihi ve kültürel kaynaklar yönünden oldukça zengin olan Yarımada; deniz turizmi, tarihi ve kültürel turizm, inanç turizmi, doğa turizmi, eko ve agro turizm gibi pek çok turizm türünün gelişmesine olanak sağlamaktadır. Söz konusu turizm faaliyetlerinde ise kıyısal/kitle ve kırsal/eko turizm modelleri ön plana çıkmaktadır. Kitle turizmi daha çok deniz turizmine yönelik olup kıyılardaki konaklama ve diğer tesislerin yapılmasına neden olmaktadır. Yarımada'da kuzey ve güney sahilde pek çok yerde bu tesislere ve plaj alanlarına rastlamak mümkündür. Bu faaliyetlerin daha yoğun olduğu, öne çıkan alanlar Boğaz, Bafra ve Yenierenköy bölgeleridir. Bunlardan Bafra ve Yenierenköy son dönemlerde yapılan projelerle desteklenmektedir. Kırsal/eko turizm ise Yarımada'da gerek kıyılarda gerekse iç kesimlerde yapılmakla birlikte yarımadanın doğusuna doğru, koruma bölgelerine yakın alanlarda artmaktadır. Bu faaliyetler kapsamında köy pansiyoncuğu geliştirilerek daha az kişiye ulaşmak hedeflenmektedir. Bu sayede doğal kaynaklar üzerindeki baskı azaltılarak, koruma altına alınabilir. Bölgedeki tarım ve hayvancılık faaliyetleri ile paralel şekilde yürütülen ekoturizm faaliyetleri Yarımada'nın sürdürülebilirliği açısından daha önemli bir yere sahiptir. Zengin flora ve fauna yelpazesi koruma bölgeleri ile milli park alanının oluşmasını sağlamıştır. Ancak bu bölgeler için etkin bir yönetim planı bulunmamaktadır. Son yıllarda artan turizm faaliyetlerine bağlı olarak Yarımada'daki yapılaşma, tahribat ve kirlilik artmıştır. Dolayısıyla daha önce ele alınan bir takım önlemlerin ele alınması şarttır. Geleneksel el sanatları ve yöresel ürünlerin ön plana çıkarılması ile yöre halkına, özellikle kadınlara, istihdam olanağı sağlanmaktadır. Tarihi ve kültürel turizm açısından da önemli alanlara sahip olan alanda inanç turizminin de payı büyüktür. Yerleşmeler açısından bakıldığında Dipkarpaz kasabası avantajlı bir konumdadır. Kasabada pek çok turizm alanı ve çeşitli turizm faaliyetleri yapılmaktadır. Ekoturizm alanında öne çıkan diğer yerler ise başta Büyükkonuk olmak üzere, Yenierenköy, Mehmetçik ve son dönemlerde Kaplıca köyüdür. Deniz ve kitle turizminde ise Bafra köyü önde gelmektedir. Hatta turizm bölgesi ilan edilmesiyle birlikte köyün nüfusu katlanarak artmakta ve bölgede pek çok kişiye iş olanağı sağlanmaktadır. Ayrıca İskele kasabası ve Boğaz Mahallesi çevresi ile Yenierenköy kasabası da diğer yerleşmelerdir.

Yarımada özellikle Annan Planı'ndan sonra iki ülke arasındaki kapıların açılması ile birlikte doğal ve tarihi özellikleri ile cazibe alanlarından biri haline gelmiştir. Karpaz Milli Park alanı içerisinde yer alan Apostolos Andreas Manastırı ziyaretçi almaya başlamıştır. Yurtiçi ve yurtdışından yarımadaya olan turizm talebine bağlı olarak pek çok faaliyet yapılmıştır. Bunlar arasında, Bafra Turizm Bölgesi, Yenierenköy'de yat limanı ve limana bağlı tatil köyü ile resort otel projesi, bölgeye ulaşımı kolaylaştırmak amacıyla yapılan kuzey sahil yolu, eko ve agro turizm çalışmaları yer almaktadır. Turizm bölge ekonomisine büyük yarar sağlayacaktır. Ancak hızlı ve düzensiz yapılan ve yapılacak olan inşaatlar, hedeflenen kitle turizmi bazı sorunların da yaşanmasına neden olacaktır. Özellikle Yenierenköy ile Dipkarpaz arasında otel, tatil köyü, yerleşme siteleri inşaatına başlanmış ancak ekonomik nedenlerden dolayı tamamlanamamış ölü yatırım olarak kalmıştır. Bölge içindeki otellerdeki artış bir yandan yeni iş olanakları yaratırken diğer yandan su kaynakları üzerindeki baskıyı artırmıştır. Dolayısıyla yöre halkı yazın kendi ihtiyaçlarını karşılamak için bile yeterli suya erişemezken, tarımsal faaliyetler de bu durumdan olumsuz etkilenmektedir. Turizmle birlikte atık sorunu ve çevre kirliliği de oluşmaktadır. Tüm bu sorunlara rağmen özellikle eko ve agro turizm kapsamında yapılan çalışmalar alan içerisindeki tarımsal faaliyetlerde artışa neden olmuştur. Eko ve agro turizm kapsamında pilot bölge olan Büyükkonuk'ta yılda iki kez "Eko Gün" düzenlenmekte ve söz konusu günlerde bölgede üretilen tarımsal ve hayvansal ürünlerin tanıtımı ve satışı yapılmaktadır. Yarımada'da yetiştirilen ve üretilen ürünlerden yöresel ve geleneksel ürünler elde edilmektedir. Bu

sayede tarım ve turizm faaliyetleri birlikte yürütülerek çalışma alanının ekonomisine katkı sağlamaktadır. Mehmetçik, Yenierenköy ve Dipkarpaz'da da ekoturizm kapsamında çalışmalar yapılmaktadır. Alan içerisindeki kitle turizmini artırmak yerine eko ve agro turizm faaliyetleri, tanıtım ve pazarlama artırılmalı, girişimcilere teşvikler sağlanmalıdır. Girişimcilere, yapacakları yatırımlar için vergi indirimi, uygun kredi koşulları sağlanabilir ya da yap-işlet-devret modeli uygulanabilir.

Karpaz Yarımadası, ülkedeki diğer bölgelerden, Güney Kıbrıs Rum Yönetimi'nden ve yurtdışından gelen insanların günlük yaşamdan uzaklaşarak bölgenin tarihi ve doğal dokusu içerisinde rekreasyonel ihtiyaçlarını karşıladığı bir merkez durumuna gelmiştir. Özellikle iç turizmde hafta sonları pek çok kişi Yarımada'daki köy pansiyonlarında konaklayarak hafta sonu tatillerini bölgede geçirmektedir.

5. Turizm Alanları ve Turizm Faaliyetlerinin Planlanmasına İlişkin Öneriler

Karpaz Yarımadası'ndaki turizm faaliyetlerinin geliştirilmesi ve sürdürülebilirlik sağlanması açısından birtakım önerilerde bulunmak mümkündür:

- Son dönemlerde insanların doğaya, spora özel ilgi turizmi kapsamında merak salması Yarımada'nın sahip olduğu potansiyel açısından önemlidir. Bu bağlamda çalışma alanında, nadir bulunan bitkiler, kuşlar, kaplumbağalar gözlemlenebilir. Belirlenecek olan uygun rotalarda yürüyüş, trekking, bisiklet parkurları düzenlenebilir, uygun dönemlerde bu faaliyetler için etkinlik takvimleri oluşturulabilir.

- Kurum ve kuruluşlar arasındaki koordinasyon, yetki karmaşası çözümlenmelidir. Bunun için önce gereken yasal düzenlemeler yapılmalıdır. Özellikle milli park ve koruma bölgeleri ile ilgili yasalar yapılmalı ve uygulamaya konulmalıdır. . Öncelikle sınırları netleştirilmeli ve başladığı alanda yer alan giriş noktalarına levhalar ve görevliler konulmalıdır. Bu sayede gelen kişi sayısı hakkında da bilgi edinilebilir ve denetim yapılabilir. Milli park ile ilgili yasalar birleştirilmeli ve tek bir yasa haline getirilerek yasal düzenlemeler netleştirilmelidir. İmar planı düzenlenmeli ve yapılacak olan inşaatlar, yeni yatırımlar var olan yasalara uygun olarak düzenlenmelidir. Yasalar yapılan kadar inşaat izinleri bir süre durularak yanlış ve uygunsuz yapılaşmanın önüne geçilebilir. Yarımada'da koruma alanlarının ve milli parkın içinde yapılaşmaya kesinlikle izin verilmemelidir. Yapılan kaçak inşaatlar içinse yıkım kararı çıkarılmalıdır.

- Yarımada'daki doğal ve kültürel değerlerin önemli bir kısmı koruma altında olan bölgelerde yer almaktadır. Bu alanlara ulaşım için yeni yollar yapmak yerine mevcut yollar iyileştirilmeli, koruma bölgelerine motorlu araçlarla giriş engellenmelidir. Bunun yerine patikalarla, yürüyüş yolları belirlenebilir. Çok uzak sahalara erişimde faytonlar kullanılabilir veya karbon salınımını en aza indirmek için belediyenin koyacağı ulaşım araçları ile erişim sağlanabilir.

- Bölgede bazı alanlarda elektrik hattı bulunmamaktadır ve yine koruma bölgelerine, ormanlık alanlara bu hatlar götürülmeye çalışılmaktadır. Bunun yerine var olan tesislerin küçük ölçekli, kendi ihtiyacını karşılayacak düzeyde alternatif enerji kaynaklarını (güneş, rüzgâr gibi) kullanmaları sağlanabilir.

- Kitle turizm modeli yerine kırsal/eko turizm modeli benimsenmelidir. Kitle turizmi planlı bölgelerde sınırlı kalmalıdır. Özellikle Bafra Turizm Bölgesi dışında yeni alanlar yaratmaya gidilmemelidir. Bu bölgede kalan turistlerin ise ekoturizm faaliyetlerine katılımlarını sağlamak için tekne ve otobüslerle turlar düzenlenebilir.

- Turizm faaliyetlerinde tanıtım ve pazarlama alanında büyük eksiklikler bulunmaktadır. Bunun için kitle iletişim araçları kullanılarak tanıtımlar yapılmalı, Karpaz markası yaygınlaştırılmalı, belli yerlere bilgi noktaları konulmalı, turizm ofisleri açılmalı, kalifiye eleman ihtiyacı için eğitimler

verilmeli, halk bilinçlendirilmeli, doğal, tarihi ve kültürel değerleri koruma bilinci geliştirilmelidir. Hizmet ve kalite standartlarına dikkat edilmeli ve profesyonelleşme sağlanmalıdır.

- Yarımada'nın batısında bulunan ve potansiyel ÖÇKB alanı olan Kantara Dağları'nda yürüyüş rotaları belirleme projesi hayata geçirilmelidir. Bunun gibi projelerin hayata geçmesiyle, bu faaliyetler organize edilmelidir. Turizm faaliyetleri ile ilgili düzenlemeler iyi planlanmalı ve gerekli duyuru ve tanıtımlar yapılmalıdır.

- Turizm faaliyetleri tarım ve hayvancılık sektörleriyle ilişkili bir biçimde düzenlenmelidir. Tarım ve hayvancılık faaliyetlerine bağlı olarak üretilen geleneksel el sanatları ve yöresel ürünler köy pansiyonculuğu, düzenlenen festivaller ile ekogünler vasıtasıyla tanıtımı ve satışı yapılarak birlikte yürütülmelidir. Bölge içindeki turizm alanlarında yine bölge içinde üretilen ürünler tüketilmelidir.

Notlar:

¹Bu makale birinci yazarın "Karpaz Yarımadası'nın Arazi Kullanımı" adlı doktora tezinden üretilmiştir.

²Natura 2000: Avrupa Birliği sınırları içinde belirlenmiş bir doğal çevre koruma ağıdır. Avrupa Birliği üye devletleri, 1992'de, Avrupa içinde tehlikede bulunan doğal yaşam alanlarının ve canlı türlerinin koruma altına alınması amacıyla hazırlanmış bir yönerge tasarısını kabul etmişlerdir. Habitat Yönergesi (Direktifi) olarak anılan bu yönerge, Avrupa Birliği'nin 1979 yılında kabul edilen Yabani Kuşlar Yönergesi'ni tamamlamak amacıyla yürürlüğe konmuştur. Bu iki yönerge, Natura 2000 ağının oluşumunu sağlayacak en önemli iki hukuki metindir. Bu yönergelerle, topluluğun ortak ilgi alanı olan doğal habitatların ve türlerin elverişli bir koruma statüsünde, iyileştirilmesini veya muhafazasını güvence altına almak için, belirli bir zaman çizelgesine uygun olarak tutarlı bir Avrupa ekolojik ağının yaratılması amacıyla özel koruma alanlarının belirlenmesi gerektiği belirtilmiştir. Bu doğrultuda, Natura 2000 ağının kapsamına girecek alanlar oluşturulmaktadır.

³Kıbrıs Türk Yatırım Geliştirme Ajansı (YAGA): Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti hükümeti YAGA, Kuzey Kıbrıs'ta yatırım yapmak isteyen yerli ve yabancı yatırımcıların işlemlerini tek elden tamamlayacakları bir merkez olmak hedefindeki kuruluştur.

Referanslar:

- Baki, A.; Gökçek, T. (2012). "Karma Yöntem Araştırmalarına Genel Bir Bakış", Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi, Güz-2012, Cilt 11, Sayı. 42, s. 1-21.
- Creswell, J. W. (2003). *Research design: Qualitative, quantitative, and mixed methods approaches* (2nd ed.). Thousand Oaks, CA: Sage.
- Creswell, J.W. (2006). Understanding Mixed Methods Research, (Chapter 1). Available at: http://www.sagepub.com/upm-data/10981_Chapter_1.pdf
- D. Geneletti, S. Bagli, P. Napolitano, ve Pistocchi., A. (2007). "Spatial decision support for strategic environmental assessment of land use plans. A case study in southern Italy", Environmental Impact Assessment Review, 27: 408-423.
- Gözenç, S. (1980). "Arazi kullanma "Land Use" haritalarında standardizasyon ve Türkiye için bir öneri", İstanbul Üniversitesi Coğrafya Enstitüsü Dergisi, (Sayı 23).
- Gündüz, Ş. (2001). Ecologically Important Areas. UNDP Project Report.
- Güney Karpaz Sahilleri Özel Çevre Koruma Bölgesi Yönetim Planı. (2010). KKTC Çevre Dairesi, Lefkoşa.
- Johnson, R. B., & Onwuegbuzie, A. J. (2004). "Mixed methods research: A research paradigm whose time has come". Educational Researcher, 33(7): 14-26.
- J. Kangas, M. Kurttila, M. Kajanus, ve Kangas, A. (2003). "Evaluating the management strategies of a forestland estate- the S-O-S approach", Journal of Environmental Management (69), 349-358.
- Karpaz Özel Çevre Koruma Bölgesi Yönetim Planı (2010). KKTC Çevre Dairesi, Lefkoşa.
- Kasperek, M., Godly, B. J., ve Broderick, A. C. (2001). "Nesting of the Green Turtle, Chelonia mydas, in the Mediterranean: a review of status and conservation needs", Zoology in the Middle East. 24, 45-74.
- Kusetoğulları, H. (2007) "Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nde Deniz Kaplumbağalarının Korunması" Paper presented at the II. Ulusal Deniz Kaplumbağaları Sempozyumu, 25-27 Ekim, Dalyan Muğla, s.36-39.

- Özçağlar, A. (1994). "Çarşamba Ovası ve Yakın Çevresinde Araziden Yararlanma", Türkiye Coğrafyası Araştırma ve Uygulama Merkezi Dergisi (Sayı 3), Sayfa 93-128.
- Özçağlar, A; Özgür, E.M; Somucu, M.; Bayar, R.; Yılmaz, M; Yücaşahin, M.M.; Yavan, N.; Akpınar, N.; Karadeniz, N. (2006). "Çamlıhemşin İlçesinde Doğal ve Beşeri Kaynak Tespitine Bağlı Olarak Geliştirilen Arazi Kullanım Kararları". Coğrafi Bilimler Dergisi, Cilt IV, Sayı 1, s.1-27, Ankara.
- Özgüç, N. (2003) *Turizm Coğrafyası*, Çantay Kitabevi, İstanbul.
- Öztek, E. (2005). Karpaz Milli Parkı, Durum, Değerlendirme ve Öneriler. Report, Ministry of Environment and Natural Resources, Nicosia.
- Tashakkori, A., & Teddlie, C. (1998). Mixed methodology: Combining qualitative and quantitative approaches. Applied Social Research Methods Series (Vol.46). Thousand Oaks, CA: Sage.
- Taş, B. (2011) "Tarım Alanlarının Planlaması Sürecinde SWOT Analizi Kullanımına Bir Örnek: Sandıklı İlçesi", Coğrafi Bilimler Dergisi, Cilt IX(Sayı 2), s.189-207.
- Viney, D. E. (1994) *An Illustrated Flora of TRNC*, Published by Koeltz Scientific Books, Koenigstein, Germany.
- Wheelen, T.L.; Hunger, J.D. (1995), Strategic Management and Business Policy Fifth Ed., Addison-Wesley, Reading, MA.
- 9/1980 Sayılı KKTC Mülki Yönetim ve Bölümleri Yasası (1980).
- KKTC 51/1995 Sayılı Belediyeler Yasası, (33/2014 sayılı değişiklik yasaları ile değiştirilmiş ve birleştirilmiş haliyle).
- 21/1997 Sayılı Çevre Yasası, (1997), KKTC Çevre ve Doğal Kaynaklar Bakanlığı.
- 33/1998 Sayılı KKTC Mülki Yönetim ve Bölümleri Yasası, (1998).
- 18/2012 Sayılı Çevre Yasası. (2012). KKTC Çevre ve Doğal Kaynaklar Bakanlığı, Lefkoşa.